

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2009

Roman Šulák

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Možnosti a meze řešení sociální patologie právními prostředky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.**

**Vypracoval:
Roman Šulák**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Možnosti a meze řešení sociální patologie právními prostředky“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Břeclav 9. 4. 2009

.....
Roman Šulák

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Miroslavě Kejdové, CSc. za užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Roman Šulák

OBSAH

Úvod	2
1. Alkohol součástí lidské společnosti	4
1.1 Alkohol v dějinách lidstva	6
1.2 Alkohol a právní přístup v dějinách	8
1.3 Výskyt sociálně patologického jevu alkoholismu v historii až po současnost	13
1.4 Dílčí závěr	17
2. Pohled na alkohol v různých právních systémech	18
2.1 Právní přístup k prodeji alkoholu v České republice	19
2.2 Právní přístup k prodeji alkoholu ve Švédsku	23
2.3 Přístup české společnosti k alkoholu	28
2.4 Přístup švédské společnosti k alkoholu	30
2.5 Dílčí závěr	32
3. Sociálně patologický jev – alkoholismus	33
3.1 Míra výskytu alkoholismu v České republice	34
3.2 Míra výskytu alkoholismu ve Švédsku	35
3.3 Dílčí závěr	36
4. Prevence a řešení	37
4.1 Možnosti prevence	38
4.2 Řešení problému	39
4.3 Dílčí závěr	42
Závěr	43
Resumé	45
Anotace	46
Seznam použité literatury	47
Odkazový aparát	49

Úvod

Tématem této odborné práce je interakce lidské společnosti a alkoholu. Chtěl bych se pokusit poukázat na rozšířenost a vliv alkoholu v lidské společnosti. Zmapovat potenciál alkoholu a jeho zneužívání vedoucí ke škodlivým projevům u člověka samotného, ale i pro společnost jako celek. Dále, pojmenovat a obsáhnout podíl alkoholu jakožto látky způsobující jeden z nejzávažnějších sociálně patologických jevů a tím je alkoholismus. V této práci bych chtěl také poodhalit možnosti a meze řešení tohoto problému dostupnými prostředky a to zejména prostředky právními.

Právo obecně reguluje a vymezuje pravidla lidského chování a má tedy i rozhodný vliv a moc upravovat podmínky prodeje a konzumace alkoholu.

Pro zpracování tohoto tématu jsem se rozhodl proto, že alkohol hraje významnou roli v našem životě a je důležitým prvkem obsaženým a prostoupeným v mnoha našich činnostech i tématech lidského jednání a chování.

Zaujala mě možnost nahlédnout na vliv, význam a pojetí alkoholu v různých společnostech či státech. Rozhodl jsem se, že s tímto zkoumaným tématem zůstanu v politicky i společensky blízkém či podobném prostředí, ale přesto odhalujícím různé pohledy na tento fenomén.

Nabízí se možnost prozkoumat míru vlivu, důležitosti, škodlivosti a vůbec celkové působnosti alkoholu ve dvou zemích s odlišným nastavením právních prostředků vůči alkoholu, jako jsou Česká republika a Švédsko.

Pro efektivní obsažení celého tématu bude vhodné nejdříve popsat, proč vlastně vzniká interakce člověka a alkoholu. Pak nahlédnout do historie vzájemného vztahu alkoholu a lidské společnosti. Abychom mohli lépe pochopit ony rozdílné pohledy v obou zemích vůči alkoholu, bude nutné podrobněji analyzovat právní přístupy i přístupy veřejnosti a to zvlášť v České republice a zvlášť ve Švédsku. Dále bude potřebné vyhodnotit určité statistické údaje o míře škodlivého působení alkoholu a výskytu alkoholismu v obou zemích. Na závěr je vhodné nalézt, navrhnout nebo vyhodnotit možnosti řešení daného problému či popisovaného tématu.

V této práci se budu snažit hledat odpověď na otázku, do jaké míry můžou právní prostředky, tedy platné zákony v obou zemích, ovlivnit dostupnost a spotřebu alkoholických nápojů. Pokusím se obsáhnout a popsat vztah veřejnosti ve Švédsku a České republice

k těmto, v obou zemích odlišným právním opatřením, ale také vztah obou společností k alkoholu, jakožto fenoménu.

Pro hledání odpovědi na dané téma jsem si zvolil metodu komparace, tedy srovnávání. Pokusím se nalézt dostatečné množství kvalitních informačních zdrojů, které budou obsahovat potřebné informace z obou zemí k danému tématu. Tyto informace hodlám využít pro srovnání, potvrzení či vyvrácení stanovené hypotézy o různém množství a vlivu alkoholu, ale také o různé efektivnosti právních opatření ve srovnávaných zemích.

Jako základní zdroje pro čerpání informací k této práci hodlám použít dostupnou literaturu obsahující potřebné údaje o zkušenostech z historie s fenoménem zvaný alkohol. Dále chci použít právní předpisy týkající se tohoto problému, odborné publikace, časopisy a články, které se zabírají statistickými a jinými věcně odbornými údaji k danému tématu. Rovněž bych chtěl využít výhod internetu. Z množství odkazů týkajících se studované problematiky chci učinit důležitý pramen potřebných informací.

Jsem přesvědčen, že pro stanovený cíl této práce, tedy zjištění zda-li, a případně jak, mohou právní prostředky ovlivnit řešení sociální patologie, by měla být metoda srovnávání dostupných informací přiměřeně vhodná a obzvláště když se jedná o srovnání působnosti právních prostředků ve dvou konkrétních zemích. Nabízí se zde potřebná diference pro možnost získání zajímavých výsledků.

1. Alkohol součástí lidské společnosti

Alkohol jako součást lidské společnosti, to je velmi frekventované téma, kterým se zabývá mnoho oborů a každý z nich nahlíží na toto téma ze svého specifického hlediska. Má zde svůj zájem lékařství z hlediska somatických problémů, psychiatrie, psychologie, sociologie, právo a třeba i ekonomika, protože alkohol jako trpěná a někdy i hýčkaná droga ve společnosti je dobrým podnikem pro stát i podnikatele a mnohdy jsou v zájmu významného zisku přehlíženy ony negativní stránky a to i ekonomické, hlavně ve výdajích státu na zdravotnictví a sociální zabezpečení, ale také zdravotní a sociální z hlediska celkového stavu společnosti.

Alkohol je „něco normálního“, něco co je součástí přímo našeho osobního života a moc nad tím nepřemýšlíme proč si dáme skleničku při večeři, nebo zajdeme s kamarády na pivo, je to součástí naší kultury, jsme na to zvyklí. Nebo alkohol nepatří přímo do našeho osobního života, ale jeho vliv, a teď nemyslím alkoholu přímo jako látky, pocítujeme dnes a denně. Měl bych spíše říct interakci člověka a alkoholu, protože alkohol sám bez užívání člověkem je součástí našeho prostředí jako mnohé jiné chemické, či přírodní látky.

„Alkohol patří k životu. Projděte se jakoukoliv ulicí v západním světě a dříve či později vaše noha zavadí o prázdnou plechovku od piva nebo vás do očí udeří lákavá reklama, snažící se vás přesvědčit, že alkohol může úžasně změnit váš životní styl. Pak minete pár obchodů s nápoji a co nevidět narazíte na nějaký bar nebo hospodu. O kus dál bude skupinka mladých lidí popíjet na zahrádce restaurace. Možná se kolem vás bude kymáčet nějaký smutný opilec. Za všemi těmi alkoholovými lákadly, která jsou tolik na očích, je množství problémů způsobených pitím – ty jsou ale často skryté, ví o nich jen postižená rodina“.[1]

Je zřejmé, že alkohol je nebezpečný pro lidskou společnost ať už z hlediska celkového vývoje společnosti nebo z pohledu malých sociálních skupin jako jsou rodiny nebo jednotlivci samotní. Je asi vhodnější říci, že alkohol může být nebezpečný, když se v nadměrné míře užívá, čili zneužívá. Ale je to především společnost sama, která si tuto kulturu pití alkoholu vypěstovala a dále pěstuje a udržuje. A je to rovněž společnost a jednotlivé státy či stát, který má prostředky, síly a to právní i kulturně společenské tento „kulturní výdobytek“ omezit, změnit na něj pohled a přístup k němu. Nebyla to zajisté sama

společnost, která začala šířit mezi jednotlivce požitek z pití alkoholických nápojů a už vůbec ne zneužívání těchto nápojů. Byli to jednotlivci, kteří kdysi objevili onen opojný vliv alkoholu a začali jej šířit ve své, tehdy ještě malé společenské skupině a po mnohé generace se tento zvyk a návyk rozšířil do celé lidské společnosti. Nepochybně nešlo jenom o jeden zdroj, který by se po staletí šířil mezi lidmi. Ale lidskou společnost tvoří lidé a ti si po celou svoji historii až po současnost vytvořili mnoho kulturních zvyklostí a mezi ně patří i pití alkoholu. I dnes je to zase jednatel, či skupinka jednotlivců, kteří se zabývají vlivem zneužívání alkoholu ve společnosti a iniciují boj proti tomuto nebezpečnému jevu, ale šíření této iniciativy podložené mnohými výzkumy a výsledky nebude asi tak živelné, jako kdysi šíření pití alkoholu. Teď je tady stát nebo společenství států, aby tyto iniciativy a podložené výsledky zpracovali. Je v zájmu lidské společnosti vytvářet a udržovat právně kulturní prostředí, kde alkohol nebude mít takovou výsadu, aby ovlivňoval rozpad rodin a byl na horních příčkách žebříčku příčin vážných onemocnění a úmrtí.

„Alkoholické nápoje jsou požívány v podstatě ze dvou důvodů – společenských a individuálních. Je možno říci, že lidé začínají požívat alkoholické nápoje především z oněch společenských důvodů, ale že časem vznikají i důvody či motivace individuální“.[2]

Společnost, alespoň tedy ta uznávající a zastávající zásadní principy západní civilizace, je spíše tolerantní k požívání alkoholických nápojů. Veřejnost tu a tam odsoudí nějaké přestoupení zákona a pravidel slušného chování spojené s alkoholem u osob mediálně známých, působící ve veřejné správě nebo kultuře. Ale, a to se rozhodně dá říct o české veřejnosti, toto odsouzení není natolik vážné a nemá dlouhého trvání, aby se jednalo o negativní postoj veřejnosti vůči zneužívání alkoholu. Postarat se o excesy spojené s nepřiměřeným pitím alkoholu dovedou i lidé z našeho blízkého okolí a to dokážeme být ještě tolerantnější a umíme se ještě pobavit nad stavem opilosti jiného člověka. Svědčí o tom i naše lidová mluva, která má mnoho různých pojmenování pro stav opilosti.

1.1 Alkohol v dějinách lidstva

Důkaz o tom, že pití alkoholických nápojů je staré jako lidstvo samo, nám přinesl objev nádob na alkohol, pivní džbány, jejichž stáří se datuje někdy do období pozdní doby kamenné cca 10 000 př.n.l. Zmínky o víně se datují kolem roku 4000 př.n.l. v Egyptě, jehož vyobrazení můžeme vidět na obrázkových znacích. Alkoholické nápoje tehdy sloužily k povzbuzení zábavy jako nyní, ale také k různým obřadům, třeba i pohřebním. Dokonce už 7000 př.n.l. je registrována existence vinných nádob v Číně. Vyrábělo a konzumovalo se zde mnoho jiných fermentovaných nápojů. Rovněž jako v Egyptě používali se k různým oslavám, obřadům, ke vzpomínkovým akcím. V Indii se alkoholické nápoje objevují v údolí řeky Indus někdy mezi 3000 – 2000 př.n.l. I tady jsou součástí podobných společenských událostí jako v Egyptě a Číně. V hindských ajurvédských textech se objevují i popisy některých nemocí spojených s požíváním alkoholických nápojů. V 5. – 6. století se zde začalo rozšiřovat buddhistické náboženství a jeho stoupenci nepijí alkoholické nápoje dodnes. Babylóňané předkládali svým bohům pivo a víno jako součást obětiny. Pivo bylo v Babylóně velmi oblíbeným a rozšířeným alkoholickým nápojem. Zmínky o výrobě vína na helénském poloostrově se datují již kolem roku 2000 př.n.l. Velmi oblíbený alkoholický nápoj zde byla medovina, která se vyráběla fermentací vody a medu. Autoři popisující helénské období se zmiňují o tom, že Řekové byli velmi střídmi v popíjení alkoholu. Jsou ovšem zmínky i takové, že na různých banketech se popíjelo ve větší míře a opilost zde byla zcela běžná. Vzhledem k oblibě popíjení ve větší míře na různých symposiích se kolem roku 425 př.n.l. objevilo varování, které upozorňovalo na výskyt opilosti. V Makedonii byla situace zcela opačná než v Řecku. Pití alkoholických nápojů zde bylo velmi rozšířené, těšilo se oblibě, král a vojevůdce Alexandr Makedonský byl známý nejenom svými vítězstvími na bitevních polích, ale také jako nadměrný pijan. Stojí rovněž za zmínku, že holdování alkoholu nebyla výsada jenom euroasijských civilizací. Již v předkolumbovské Americe kolem roku 200 př.n.l. jsou známá vyobrazení, kde se popíjejí alkoholické nápoje. Tyto se vyráběly například z kukuřice nebo manioku s přidavkem různých ovocných šťáv. Některé nápoje se dochovaly až do současnosti. Jedním z těchto nápojů je i Tequilla jejíž přesný původ sice není znám, ale patří mezi nápoje vyrábějící se a vyskytující se už v době předkolumbovské.[3]

Alkohol hrál tedy již v dějinách podobnou roli jako v současnosti. Dřív se ale rozhodně používal mnohem víc jako „pomocník“ při tvrdé a těžké práci, jako pomocník

v medicíně a lékařství (používá se dodnes, ale ne v takové míře), součástí různého šarlatánství a při obřadech v mnohem větším objemu a důležitosti než je tomu dnes. Ale srovnatelné s dnešní dobou je jeho užívání jako jednoho ze zdrojů a součástí zábavy a odreagování se od každodenních starostí. Požívání alkoholických nápojů bylo a je rozšířené ve všech společenských, s ohledem na současnost i sociálních vrstvách. Je zažité a ve větší míře tomu i tak bylo, že produkty jako je pivo bylo rozšířeno a konzumováno spíše v nižších společenských vrstvách. Naproti tomu víno, to byl nápoj králů, tedy společensky vyšších vrstev.

Víno je rituální nápoj také v jednom z nejrozšířenějších světových náboženství a to v křesťanství, tedy přibližně 2000 let je nedílnou součástí jako symbol přijímání pečetě prolité krve Božího syna Ježíše Krista za lidi, kteří ho vyznávají za svého spasitele.

Když už se zde věnuji tématu historie alkoholu v lidských dějinách, připomenu pár slovy jakým způsobem lidé tuto látku začali vyrábět, vyrábí ji dodnes, jenom snad s použitím modernějších technologií a uplatnění zkušeností získaných během vývoje lidské společnosti.

Jedná se o dva základní způsoby získávání alkoholu a tím dřívějším a přirozenějším je postup zvaný fermentace, nebo-li kvašení. Při tomto postupu se působením enzymů mění škrob, nebo glukóza obsažené v nějaké rostlině či jejím produktu na ethylalkohol, vodu a oxid uhličitý. Při výrobě piva se tak děje pomocí sladových kvasinek působících na obiloviny s přísadkou chmele na zvýraznění typické hořké chuti některých piv. Při výrobě vína působí kvasinky na cukr obsažený v hroznové šťávě a tak dochází ke kvašení. Tento proces se dá využít téměř po celém světě všude tam, kde jsou dostupné nějaké rostlinné produkty využitelné ke kvašení a z tohoto procesu k výrobě nějakého alkoholického nápoje. Díky velmi snadné výrobě alkoholu pomocí fermentace, člověk pravděpodobně vyráběl alkohol od okamžiku, kdy se usadil, změnil dosavadní kočovný způsob života a začal se věnovat zemědělství.

Fermentací lze však dosáhnout jenom omezené koncentrace alkoholu, přibližně do 17ti procent a tak lidé přišli na to jak koncentraci alkoholu zvýšit. Tento proces se nazývá destilace. V Evropě se začala tato technologie šířit v 16. století, i když prvopočátky technologie výroby alkoholu pomocí destilace jsou známy už z období 1. století po Kristu. Tento proces znali a používali Řekové. Znalosti výroby alkoholu pomocí destilace se pak dále šířily do arabského světa a přes Španělsko se dostaly do celé Evropy. Na lidi tento objev zapůsobil přímo magicky a o tom také svědčí anglické pojmenování pro lihoviny či destiláty, a to „spirit“, nebo-li duch. Destilace je proces, při němž se zkvašený rostlinný produkt

zahřívá v uzavřené nádobě a páry, které při tomto procesu vznikají, se odvádějí z nádoby pomocí trubice přes chladicí zařízení, kde po zchladnutí dochází ke kondenzaci a vzniklá kapalina se pak shromažďuje a tím se dosáhne vysoce koncentrovaného alkoholického destilátu. Na tyto produkty se nejdříve pohlíželo jako na lék, ale brzo se začalo s výrobou mnoha různých destilovaných alkoholických nápojů. Záleželo na zemi původu, oblasti a druhu plodin, z nichž se nápoj vyráběl. Tak příkladně z vína se v Evropě tímto způsobem začalo vyrábět brandy, z obilí a jalovce to byl gin a rovněž z obilí, ale s přidáním sladu a karamelu, to byla skotská whisky. Na americkém kontinentu se stejným způsobem vyráběl bourbon z fermentované kukuřice, či rum z cukrové třtiny. Velkou oblibu zaznamenaly destiláty v severských zemích, kde kvůli chladnějšímu prostředí nebyla možné pěstovat vinnou révu. Destilované nápoje se nekonsumovaly jenom v oblastech a zemích původu, ale staly se velmi oblíbeným vývozním artiklem, tak se dostaly do všech koutů světa a někde napáchaly katastrofy rovnající se morovým epidemiím, mající za následek doslova devastaci původního obyvatelstva jak tomu bylo například u severoamerických indiánů.[4]

1.2 Alkohol a právní přístup v dějinách

O určité pojmenování opilství a nadměrné konzumace alkoholických nápojů jakožto něčeho nesprávného, protispolečenského, a nebo proti dobrým mravům postaveného, se snažili lidé hned od počátku výroby a konzumace alkoholu. Alkohol jim přinášel změnu stavu vědomí, chovali se jinak, docházelo k různým excesům, a nebo naopak k utlumení vědomí po vypití velkého množství alkoholu a to se jevílo z pohledu ostatních lidí, kteří nevypili takové množství jenž by je zásadně ovlivnilo, nebo nepili alkohol vůbec, poněkud nepřirozené. Tedy mohlo se jevit, a to záleželo hlavně na společnosti a jejím hodnotovém a náboženském systému. Z jednoho pohledu se chování člověka značně ovlivněného alkoholem mohlo zdát, že se díky alkoholickému opojení přiblížil bohům nebo byl s nimi přímo v kontaktu a tak se tedy jednalo o něco oslavujícího a žádaného. Z pohledu jiného se opilství a s ním spojené excese jevíly naopak jako rouhající se vůči bohům a tedy něco co se musí pojmenovat a vymezit v zákonech dané společnosti či společenství.

Když se zaměříme jenom na monoteistická náboženství a jejich přístup k alkoholu, tak zjistíme sice rozdílné přístupy a definice závažnosti pití a zneužívání alkoholu, ale na první pohled si nemůžeme nevšimnout už toho, že všechna tři hlavní monoteistická náboženství se ve svých výkladech a svědectví vlivem alkoholu na lidskou společnost zabývají. A tak i z tohoto hlediska je zcela zřejmé, že alkohol opravdu je vlivným

a ovlivňujícím prvkem lidské společnosti. Ve starém zákoně bible, který je zákonem pro judaismus, se můžeme dočíst o opilství v mnoha pasážích a v mnoha biblických příbězích. V novém zákoně bible, který je hlavním morálním zákonem pro křesťany, se dočteme v mnoha evangeliích a verších o varování před opilstvím a přímo božím příkázáním vyhnout se tomuto hříchu lidského činění. Islám pítí alkoholu v jakémkoliv množství přímo zakazuje.

Církev tedy už od počátku projevovala určité znepokojení se zneužíváním alkoholu a upozorňovala na tento fakt. Ve středověku došlo k určitému uvolnění přísného církevního systému ve vztahu k alkoholu a po reformacích církve, které probíhaly ve velké části Evropy, kdy se sice protestantská část hlásila k původnímu božím záměru a morálním zásadám křesťanství, se oslabil vliv církve na každodenní život lidí. Opilství na veřejnosti se poprvé v roce 1552 stalo přestupkem civilního práva a trest za toto přestoupení byl světský, nikoliv pokání určované církevními představiteli. Od té doby se problém opilství začal řešit prostřednictvím zákonů.[5]

I když opíjení bylo společensky tolerováno, nebo dokonce přijímáno jako součást zábavy i každodenního pracovního a společenského života a nebo naopak bylo odsuzováno či minimálně poukazováno na jeho zneužívání, jednalo se vždy o vyšší společenské vrstvy, popřípadě zástupce duchovního života. Ne, že by se opíjení nevztahovalo na početné nižší a chudinské vrstvy obyvatelstva, ale zde to jaksi nebylo tolik v hledáčku lidí a spolků píšících a upozorňujících na tento morální a někdy i právní problém společnosti.

„V průběhu dějin se mnoho obyčejných lidí opíjelo, aniž by tím získali právo na záznam v historických análech“.[6]

S odkazem na zmapované dějiny právního vývoje ve vztahu k alkoholu v Británii a alkoholem působené škody v tamější společnosti, je potřebné uvést některé známé skutečnosti. Jedním z popudů, zabývat se vlivem alkoholu na celou společnost a ne jenom některé společenské vrstvy byl fakt, že britský parlament dal svým rozhodnutím v roce 1689 popud k budování mnoha palíren v zemi. Dovoz alkoholu z kontinentální Evropy byl zakázán a licenci na provozování palírny bylo možné pořídit za nízký poplatek. Británii zaplavil velmi levný gin. Obchodníci a prodejci ginu vybízeli své zákazníky lákavě nízkou cenou k nadměrné konzumaci tohoto alkoholického nápoje a lákali je na prakticky nepřetržité alkoholické opojení. Během čtyřiceti let stoupla spotřeba gine několikanásobně a situace se

stala neúnosnou. V roce 1736 byl parlament vyzván, aby se zabýval škodou, jenž gin ve společnosti působí. Po prozkoumání známých skutečností parlament dospěl názoru, že nízké ceny lihovin jsou zjevnou příčinou jejich nadměrné konzumace. Došlo tedy k omezení povolení pro místa, kde lze prodávat gin a rovněž k omezení povolení pro osoby jenž mohou s tímto alkoholickým zbožím obchodovat. Následovalo i zvýšení daně z prodeje lihovin. Toto opatření však pozbylo efektivnosti, protože běžně docházelo k obcházení zákona. Lihoviny se příkladně prodávaly jako lék a podobně.

Sice se společnost znepokojovala hlavně problémovým chováním opilých lidí a jejich negativními projevy na veřejnosti, ale rovněž se začalo poukazovat na ekonomické a zdravotní dopady pro společnost. Zvýšené lékařské náklady na alkoholem zdravotně poznamenané lidi a jejich neschopnost se ekonomicky podílet na produktivitě společnosti a stále větším dopadům v sociální oblasti, až neschopnosti fungování rodiny, jakožto základního prvku společnosti. Tato navozená situace pochopitelně volala po řešení neúnosného stavu. Po některých legislativních úpravách došlo ke snížení spotřeby alkoholu koncem 18. století, ale už od počátku 19. století Británie zaznamenala opět obrovský nárůst spotřeby alkoholu a nebylo to jenom v důsledku populačního růstu. Vysoká spotřeba alkoholu si pochopitelně vybírala svou daň v podobě devastace lidských bytostí, ať už se jednalo o muže, ženy a dokonce i děti. Tento zubožený stav společnosti způsobený nadměrným zneužíváním alkoholu viděný na vlastní oči členy parlamentních výborů se pochopitelně dostal také do diskuzí na půdě parlamentu. Docházelo k líčení různých situací pozorovaných v ulicích a chudinských čtvrtích. Bylo předloženo několik návrhů jak tento nevládný stav společnosti napravit, či alespoň částečně eliminovat. Návrhy se týkaly omezení prodeje alkoholu v prodejnách potravin, omezení počtu hospod, zkrácení otevírací doby těchto zařízení, vyplácení mezd v denní době, která nenabádá k návštěvě hospod. Měly se také snížit daně na nealkoholické nápoje, či potraviny jako byly čaj, káva, cukr. Rovněž se navrhovalo vytvořit jinou, alternativní zábavu konkurující nálevnám. Některé z těchto návrhů se opravdu realizovaly, ale alkoholismus v žádostivé míře ze společnosti přesto nevymizel.

Přeneseme-li se až na začátek 20. století a konkrétně do období první světové války, dá se říct, že problém s nadměrným užíváním alkoholu byl vyřešen, alespoň na nějakou dobu. Alkohol byl vyráběn jenom na základě vydaných licencí, surovin na výrobu nebylo mnoho a muži, kteří byli přeci jenom tou částí populace, která držela prim ve spotřebě alkoholu, byli ve válce. Po jejím skončení se odehrála opravdová proměna, kdy alkoholismus už nebyl doménou chudého obyvatelstva. Ne, že by se tato neřest tentokrát ve velkém přenesla do vyšších vrstev společnosti, ale bylo přerušeno léta trvajících, či spíše staletí trvajících propojení

alkoholismu a chudoby. Hospody přestaly být synonymem pro špinavá, neřestí a špatnou společností přeplněná místa, ale naopak se staly jakousi kulturní tradicí a chloubou pro Brity.[7]

Je-li zde popisován právní přístup k alkoholu v dějinách, není možné si nepřipomenout takzvaný „americký prohibiční experiment“. „Nejprve základní fakta. 16. ledna 1920 zavedly Spojené státy americké národní prohibici alkoholu a toto regulační opatření získalo status dodatku ústavy (konkrétně 18. dodatek). Tato změna měla přinést národní obrodu ... zkrátka přiblížit společnost k realizaci amerického snu. 5. prosince 1933 21. dodatek prohibici zrušil. Ke zrušení se vážala podobná očekávání, jako k zavedení prohibice před 13 lety, 10 měsíci a 20 dny“.[8]

Důvody pro vznik prohibice ve Spojených státech sahají hlouběji do historie před rok 1920. Je celkem zřejmé, že se Američani nerozhodli pro toto opatření ze dne na den. Situace s nadměrným množstvím spotřebovaného alkoholu na hlavu byla v 19. století podobně neúnosná jako v Británii, jejíž útrapy s tímto problémem zde už byly vzpomenuy. Díky přistěhovalcům se americká společnost rozvíjela ještě rychleji než ta britská a to přinášelo problémy spojené s nadměrnou konzumací alkoholických nápojů, hlavně whisky, která byla levnější, než jiné stimulační nápoje jako byly čaj a káva. Není divu, že Američani začali Tento nešvar vnímat jako jakousi epidemii alkoholismu. Bylo zřetelně vidět mnoho zhoubných následků kolem, jako tomu bylo při líčení situace v Británii. Začaly vznikat různé společnosti a organizace podporující vymytání alkoholismu ze společnosti. Tato kampaň byla poměrně koordinovaná a byla zaměřena na boj proti požívání destilátů. Organizacím tohoto typu přibývalo mnoho členů a jejich síla a vliv stále rostly. Později se některé organizace snažily o vytlačení veškerých alkoholických nápojů z každodenního života Američanů. Rostoucí angažovanost v boji proti alkoholismu přinášela reálné výsledky. Ve státě Maine byl v roce 1851 přijat zákon, který výrobu alkoholu ve státě zakazoval a jeho prodej byl svěřen pouze některým státním firmám a to pouze za účelem průmyslového a lékařského využití. Tento zákon dal pochopitelně zelenou k provádění represí vůči držitelům a výrobcům alkoholu. Tato opatření sice vyvolala občanské nepokoje, ale až třináct dalších států se rozhodlo k přijetí podobného zákona. Lze tedy vidět, že Amerika se hodlala s nešvarem alkoholismu vypořádat už dříve, než byl přijat zákon o prohibici na celém území Spojených států. Mnohá z těchto opatření z poloviny 19. století měla tvrdší charakter, než samotný zákon z roku 1920 platný pro celou federaci.

V sedmdesátých letech 19. století se do abstinentských hnutí zapojily ženy. Organizovaly různé pochody a přímo atakovaly majitele prodejních míst s alkoholem. Tato hnutí nabývala na vlivu. Počátkem 20. století už dokázala ovlivňovat politiku na místní i národní úrovni. V roce 1913 byla zahájena kampaň za prosazení prohibice na národní úrovni, jelikož bylo už možné opírat se o politickou základnu. Do roku 1917 se některé státy vyjádřily v referendu pro zavedení prohibice. Počal legislativní proces, který vyvrcholil v lednu 1920, kdy zákon nabyl platnosti.

Co vlastně tento zákon stanovoval? Tedy stručně vylíčeno. Bylo nezákonné opojné nápoje komerčně vyrábět, prodávat a transportovat. Držením alkoholu, nebo vlastní výrobou pro vlastní spotřebu se nikdo nezákonného jednání nedopouštěl.

Prosazování tohoto zákona však nebylo nikterak bezproblémové. Chyběly peníze i dostatečně kvalifikovaní federální úředníci. Původní vznešený záměr vymýtit alkohol v americké společnosti se poněkud začal hroutit. Obcházení zákona všemi možnými způsoby se stalo běžnou praxí. Rostla zločinnost, která byla spojena s nelegální výrobou a nelegálním importem alkoholu do země. Podpora veřejného mínění i politická podpora stále klesala. Zákaz výroby a distribuce alkoholu měly i své ekonomické dopady. Došlo k výpadku příjmů do státní pokladny z daně na alkohol, které byly kompenzovány zvýšením daně z příjmu. Po tom, co v roce 1929 došlo ke krachu na burze a následovalo masové propouštění, ekonomika se stala hlavním tématem. Všechny tyto okolnosti nakonec vedly ke zrušení prohibice ve Spojených státech. Sice „prohibiční experiment“ nedosáhl svého záměru, ale všechno nebylo jenom negativní. Spotřeba alkoholu se značně snížila, ale je nutno podotknout, že to bylo spíše díky všem opatřením, která zákonu o prohibici předcházela ještě před jeho přijetím. Porovnáme-li výši spotřeby alkoholu na hlavu s obdobím z poloviny 19. století, dá se říct, že Amerika se s problémem alkoholismu relativně vypořádala a hlavně znatelně ozdravěla.[9]

Právní přístup vůči zneužívání alkoholu v dějinách není samozřejmě omezen jenom na zkušenosti z Velké Británie a Spojených států amerických, ale tyto jsou však poměrně dobře zaznamenány a kulturně jsou přiměřeně blízké českým, nebo chceme-li, kontinentálně evropským zkušenostem s tímto problémem. Ze záznamů získaných z historie je možné rozpoznávat dva odlišné přístupy práva na postavení a význam omamných látek, konkrétně alkoholu, ve společnosti. Přístup benevolentní a přístup prohibiční a důsledky z těchto přístupů vycházející.

1.3 Výskyt sociálně patologického jevu alkoholismu v historii až po současnost

Co to vlastně sociální patologie je? Je to sociální chování, které je nekonformní, je pro společnost nebezpečné, škodlivé, narušující. Budeme-li se držet alkoholu jako jedné z mnoha příčin sociálně patologického jednání, tak se můžeme vrátit k počátku vzniku lidské společnosti. Ovšem nejspíš se nebude považovat za sociální patologii opíjení lidí kdysi ve společnosti prvobytně pospolné.

Sociálně patologické chování by mohlo být jistě zachyceno již v prvních civilizacích, které se utvářely v různých částech světa. V historii, kdy byl alkohol zneužíván a to opakovaně tak, že osoba nebo osoby, které tak činily, byly nějakým způsobem nebezpečné pro společnost a samozřejmě i sami pro sebe. Alkohol nepůsobí negativně jenom v čase ebriety dotyčné osoby, ale způsobuje závislost, bažení a dlouhodobě také různé somatické a psychické poruchy a to je daleko nebezpečnější než akutní opilost. Opilost sama o sobě nemá charakter sociálně patologického jevu, ale její opakované zneužívání ano. Právě chronické pití a důvody které k tomuto jevu vedou, jsou tím problémem, kterým se většina společností zabývá a v minulosti se rovněž zabývala, když už tento problém zašel za jakousi únosnou mez.

Můžeme se dočíst v dochovaných materiálech, že tu a tam i nějaký významný panovník trpěl nepřiměřenou náklonností k alkoholu a to dozajista mělo nemalý vliv na fungování celé země, nebo nějaké oblasti o jejímž osudu rozhodoval. Tyto příklady by se určitě našly i mezi mnohými významnými vůdci i v době nedávno minulé či současné. O epidemii alkoholismu a s ním spojených patologických jevů v nižších společenských vrstvách a převážně v těch nejchudších se dočíst můžeme také, ale nejedná se už o jednotlivce, ale o mor devastující celá města, celé generace a to mělo dozajista obrovský vliv na stav společnosti.

„Zdá se, že až do posledních let 17. století se o opilství sice psalo, zatracovalo se a brojilo se proti němu a tento problém se nepochybně týkal všech společenských vrstev, ale nikdo si nevšímal, jak silně zasahuje především městskou chudinu nebo že je to vlastně otázka veřejného zdraví“.[10]

Je poučné nahlédnout na zdokumentované události v dějinném vývoji naší civilizace. Opět je vhodné a z hlediska sociální patologie zajímavé poukázat na některé zachycené události v průřezu vývoje společnosti na britských ostrovech.

Jaké události se na půdě parlamentu projednávaly například v roce 1743? Pro bližší představu tehdejší situace je k dispozici část jednoho projevu: „Kdokoliv půjde po ulici v kterékoli části velké metropole, narazí dozajista na nějakého ubožáka, ležícího nehybně a v bezvědomí na chodníku, který jen díky dobrotivosti kolemjdoucích, kteří ho odtáhnou z cesty, unikne před rozmačkáním kočárem nebo rozšlapáním koněm či utopením ve stoce. Lihoviny neničí jen mysl, ale také otravují tělo, nejenže zaplňují naše ulice a naše věznice kriminálníky, ale také plní naše nemocnice mrzáky ... Ženy, které tomuto jedu propadnou, rychle ztrácí svou schopnost plodit děti nebo – a to je pro společnost ještě destruktivnější – rodí děti, nemocné už od narození, které pak společnost musí v jejich ubohém životě podporovat, i když nejsou schopné pracovat, a chránit je, ačkoli oni k obraně společnosti přispět nemohou“.[11]

Není divu, že se problém s alkoholismem dostal až na půdu parlamentu, jednalo se z pohledu státníků dokonce o strategické a ekonomické zájmy. O zdraví obyvatel, armády, řemeslníků. Díky úpravě legislativy, jak už bylo vzpomenuo v předešlé kapitole, sice došlo k poklesu spotřeby alkoholu, ale pravděpodobně rychlým populačním růstem, průmyslové revoluci a vytvářením městských slumů došlo k opětovné zvýšené konzumaci. Zkrátka alkohol byl stále dostupným a mnohdy jediným lékem na bolesti působené chudobou.

O téměř sto let později se stav společnosti nahlíženo skrze problém s alkoholismem moc nezměnil. Jeden z dalších projevů týkajících se páchání alkoholové devastace morálky obyvatel z roku 1834: „Chodníky před obchody s ginem byly úplně zaplněné, a i když se blížil čas bohoslužeb, obchody praskaly ve švech, jejich zákazníci si navzájem nadávali, bili se a bavili nejrůznějšími obscénnostmi, někteří leželi opilí do bezvědomí na chodníku, jiné opilce vlekli policisté na okrsek“.[12]

Navzdory neblahému stavu společnosti a legislativním úpravám, které se nestaly toliko účelnými a nejspíše postupným, na morálce společnosti a úpravě zákonů podílejícím se úsilím některých zaangażovaných lidí, se stav alkoholem rozvrácené společnosti zlepšil. Tento fakt sám o sobě je sice pozitivní a poučný pro další generace, které se musely a musejí

vypořádávat se sociálně patologickým jevem alkoholismu, ale pro účelné ponaučení, by byla vhodná podrobná analýza všech dosažených kroků a dílčích úspěchů a toho tehdejší společnost nejspíš nebyla schopna. Současná společnost je schopná analyzovat problém alkoholismu, zná poměrně dobře příčiny a samozřejmě vidí i důsledky, na které reagovala společnost v 18. a 19. století (ne, že by byly stejného rázu a hloubky jako v té době), ale opatření jsou rozdílná, sporná, nesourodá a hlavně nefungují univerzálně všude ve světě.

I pohled na tento patologický jev ve společnosti se v průběhu historie vyvíjel a měnil. „Opilství byl osobní hřích a odpovědí na takové hříšné chování byly tresty, kázání a pokání. Na začátku 18. století se z opíjení, jak jsme viděli, stala masová záležitost a společenský problém, navrhovaná řešení byla cílená spíše na sociální podmínky než na jednotlivé alkoholiky. Opilství bylo stále velkým problémem, společnost si však již byla vědoma mnoha zdravotních a sociálních následků, které z tohoto chování plynuly“.[13]

Spekulativní může být to, jestli dosažení relativně nízké úrovně spotřeby alkoholu, ať už jakýmkoli restriktivními či osvětovými prostředky, má přímý a cílený vliv na zdraví populace. Zdali bylo dosaženo příznivých a očekávaných účinků.

V historii máme zaznamenaných několik příkladů, které reagují na otázku omezení spotřeby alkoholu a zdraví populace. Tak například údaje o výskytu cirhózy jater před zavedením a během platnosti prohibice ve Spojených státech amerických: „V Americe bylo nejvyšší úmrtnosti na cirhózu dosaženo v roce 1907 – 14,8 úmrtí na 100 000 žijících osob. V roce 1920 se tento počet snížil na polovinu – 7,1 na 100 000. V letech prohibice se úmrtnost na jaterní cirhózu nijak výrazně neměnila a nepřekročila 7,5 na 100 000“.[14]

Další podobný příklad, kde můžeme vycházet se zaznamenaných statistik se odehrával v Paříži během 2. světové války a v období nedlouho po ní: „Německá okupace Paříže v letech 1940-1945 zapůsobila jako náhodný experiment se zdravím veřejnosti. Víno začalo být na přiděl a dávky alkoholu byly velmi omezené. Úmrtnost na cirhózu jater klesla během tohoto období o neuvěřitelných 80 procent ... Jenomže jakmile se po válce konzumace alkoholu dostala znovu na starou úroveň, stoupla i úmrtnost na cirhózu“.[15]

Oba tyto příklady ukazují na to, že omezení, nebo zákaz alkoholu má přímý vliv na výskyt jedné z typických nemocí, kterou alkohol způsobuje. Ani v jednom případě nedošlo

k úplné abstinenci obyvatelstva. Ve Spojených státech to byl černý trh, nebo domácí výroba a v Paříži to bylo „pouhé“ omezení alkoholu.

Cirhóza není jediné poškození zdraví způsobené nadměrným požíváním alkoholu, jsou i další somatická poškození a rovněž vážné psychické újmy, ale přesto je to jistý důkaz, že zásah státní nebo jiné v tu dobu působící moci do komerčního způsobu dostupnosti alkoholu má významný vliv na zdraví populace.

Důležité je připomenout si také případy týkající se té nejvíce náchylné skupiny na závislost na alkoholu. Tou skupinou jsou děti. Je k dispozici několik údajů a zpráv pro zjištění, že démon alkoholismu byl mnohdy podceňován nebo z nevědomosti o závažnosti nebezpečí prostě brán na lehkou váhu.

Údaje o požívání alkoholických nápojů dětmi jsou zaznamenány v různých státech, různých oblastech hospodářského zaměření, s různou životní úrovní.

Tak například v roce 1954 byla zpracována a uveřejněna anketa na otázku kolik vína, jaké jeho množství, může každý den vypít dvanáctiletý chlapec. Odpověď znějící, že nesmí pít vůbec, byla u mužů necelých 50% a u žen něco málo přes 50%. Ostatní připouštěli, že může vypít určité množství a to přibližně u čtvrtiny dotázaných méně než ¼ litru a u něco méně než čtvrtiny dotázaných to bylo více než ¼ litru, asi u 5% dotázaných byla odpověď taková, že může vypít ½ litru vína za den. Ve Francii se běžně podávalo víno ve školních zařízeních a také v prázdninových osadách. Až v roce 1956 bylo zakázáno podávat víno dětem do 14 let, ale jenom při stravování, které organizovala škola. Na venkově bylo pití alkoholu v průběhu dne běžnou rutinou a děti toho byly rovněž účastny. Někde si děti dokonce nosily víno ke svačině do školy, jinde jej používaly jako stimulační prostředek na překonání dlouhé a obtížné cesty do školy a ze školy. V některých rodinách, uvádí se až 25%, se přikládal význam alkoholu jakožto léčebnému prostředku.

V Československu se prováděl po druhé světové válce podobný výzkum v různých oblastech podobně jako ve Francii. Výsledky tohoto výzkumu byly rovněž srovnatelné, ne že by se v našich školních zařízeních podával alkohol, u nás tradice vína jakožto součásti každodenního stravování nebyla a není taková jako ve Francii, ale vliv rodiny na utváření vztahu dítěte k alkoholu byl přinejmenším podobný a měl rozhodující vliv v jeho životě. K dispozici jsou i statistické údaje jak byly rozloženy věkové skupiny dětí a množství a druh vypitého alkoholu, ale to není pro připomenutí si sociálně patologického jevu alkoholismu v historii tak důležité. Mnohem důležitější je fakt, že alkohol byl bez předsudků dětmi požíván, a to se souhlasem nebo s vědomím rodičů, a tak byl u nich pěstován návyk, že je to

něco normálního, co patří do jejich života. Dle údajů dotazovaných dětí polovina pila s vědomím rodičů a polovina měla volný přístup k alkoholu.[16]

Většinou až neblahý zdravotní stav, celková devastace populace, výskyt závislosti v ranném věku a narušení přirozeného vývoje osobnosti z hlediska psychologického a také společenského probere společnost z nečinnosti a z letargie.

Alkohol zanechal znatelnou stopu ve vývoji lidské společnosti.

1.4. Dílčí závěr

V této kapitole jsem se pokusil nastínit zkušenosti lidstva s alkoholem. Vytvořit určitý pohled na historický vývoj způsobů získávání alkoholu, různých postupů výroby a šíření jeho prodeje. Snažil jsem se zmapovat kulturní odlišnosti, ale také spojitosti lidské společnosti ve vztahu k alkoholu. Pohlédnout na formování morálního vědomí vůči zneužívání alkoholu. Rovněž se pozastavit nad vývojem v právních přístupech vůči distribuci a prodeji alkoholu a také excesům působených pod jeho vlivem. Pokusil jsem se připomenout a popsat některé konkrétní zásahy zákonodárců vůči narůstající spotřebě alkoholu, jeho vlivu na zdraví a stav společnosti. Poukázat na zkušenosti získané z těchto opatření v hrubých statistických údajích s přihlédnutím na dané společenské, politické, hospodářské a sociální podmínky.

2. Pohled na alkohol v různých právních systémech

Byly zde již uvedeny postřehy a poznatky z historie lidské společnosti a její vzájemné interakce s alkoholem. Je možné vyhodnotit zkušenosti s devastačními účinky zneužívání alkoholu i pokusy o omezení, nebo přímo zakázání jeho distribuce a konzumace.

Každý státní útvar nebo geografická oblast má své specifické zkušenosti s požíváním, případně zneužíváním alkoholu. Nezanedbatelný význam a vliv mělo, a má, náboženství a jeho přímý vliv ve státech, kde není náboženství a státní moc oddělena.

Větší či menší rozdíly v přístupu k alkoholu lze nalézt v právních systémech každého státu. Posoudit možnosti a meze řešení sociální patologie právními prostředky pro navození objektivního pohledu na diferenciaci účinnosti práva, může být dosaženo srovnáním dvou geograficky odlišných, ale přitom politicky blízkých a dokonce mnoha společnými právními normami Evropské Unie zavazujících se dvou států, jako je Česká republika a Švédsko.

Česká Republika a její právní a společenský pohled je dosti benevolentní vůči požívání alkoholu. Bylo by možné říct, že se v podstatě zakazuje či upravuje v prodeji a konzumaci alkoholu jenom to, co je nutné vzhledem k dosažení a postavení České republiky v civilizované části světa. Nevládne tu žádná právně alkoholická anarchie, ale společnost je natolik tolerantní i k větší spotřebě alkoholu, že nejsou vytvářeny větší tlaky na přísnější legislativní úpravy směrem k omezování dostupnosti alkoholu, než pouze ty, které jsou nezbytně nutné s porovnáním některých zemí ze stejné civilizované části světa.

Ve Švédsku je situace poněkud odlišná. Právní úpravy směrem k omezení, hlavně prodeje, ale i spotřebě alkoholu jsou mnohem větší, než je standardem mezi stejně civilizovaně rozvinutými zeměmi.

Kontrast mezi těmito dvěma právními systémy ve vztahu k alkoholu je ale natolik zřejmý, že je vhodné pokusit se srovnat dopady právních prostředků zaměřujících se na alkohol. Tyto dopady vyhodnotit skrze stav společnosti, zdraví, výskytu sociálně patologického jevu alkoholismu, tržně ekonomické dopady, atd.

2.1 Právní přístup k prodeji alkoholu v České republice

Jaký je tedy vlastně právní přístup k alkoholu v České republice? Zdá se, že velmi shovívavý a konzumenty alkoholu vítaný. Zákonodárci nejspíš balancují ve výtvorech, tedy zákonech, někde mezi populismem ve směru k voličům, k výrobcům a distributorům, nařízením Evropské Unie a tradicemi v českém prostředí. Na zdravotní a společenské dopady se už tak významný ohled nebere. Zákony jsou nastaveny spíše liberálně, spoléhající se více na rozumnost a svědomí jednotlivce. Nutně jsou pak zákonem chráněny děti. Ony ze zkušeností čerpat nemohou a svědomí v tomto ohledu ve vztahu k alkoholu za ně nesou dospělí. Ale vzhledem k celkovému spíše liberálnímu přístupu společnosti k tomuto fenoménu, nejsou ani děti dostatečně ochráněny. Zákon sám o sobě dítě před konzumací a zneužíváním alkoholu neochrání. Jsou to návyky a zkušenosti získané v základní sociální skupině a tou je rodina. Co dítě vidí a vnímá v rodině, to si bere za hlavní pilíře morálního pohledu do života, přístup k dodržování právních norem nevyjímaje. Dále jsou to vrstevníci, přátelé, média a společenské prostředí v okolí dítěte a jiné vlivy působící na formování morálního a právního pohledu na svět, který dítě obklopuje a rovněž i přístup společnosti k alkoholu. Ale společnost je nastavena k tolerování, přehlížení, k nerespektování platných zákonů, nebo alespoň k jejich neúplnému dodržování.

Jak je to tedy s platnými zákony týkajícími se prodeje a konzumace alkoholu v České republice?

O této skutečnosti mluví: „Zákon č. 379/2005 Sb. O opatřeních k ochraně před škodami působených tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů“.

Ustanovení v tomto zákoně týkající se alkoholu, kde je možné získat přehled o právních prostředcích, výčet nejdůležitějších znění: ***Hlava III: omezení dostupnosti alkoholických nápojů. § 10, podmínky prodeje a podávání alkoholických nápojů.*** Odstavec (1) **Alkoholické nápoje lze prodávat pouze a) ve specializovaných prodejnách alkoholických nápojů, b) ve specializovaných odděleních velkoplošných prodejen určených k prodeji alkoholických nápojů, v prodejnách potravin a smíšených prodejnách, nebo c) v zařízeních společného stravování provozovaných na základě hostinské činnosti, v ubytovacích zařízeních a kulturních zařízeních s výjimkou zařízení určených pro osoby mladší 18 let.** Odstavec (2) **Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na příležitostný prodej rozlévaných alkoholických nápojů při slavnostech, tradičních akcích, výročních trzích**

a jim podobných akcích. § 11, omezení prodeje a dovoz. V tomto paragrafu je vhodné pozastavit se u odstavce (2) **Osoba prodávající, nebo podávající alkohol musí být starší 18 let, pokud se nejedná o žáka soustavně se připravujícího na budoucí povolání v oborech hotelnictví a turismus, kuchař-číšník a prodavač. § 12, zákaz prodeje nebo podávání alkoholických nápojů a povinnosti osob prodávajících alkoholické nápoje.** V tomto paragrafu jsou vyjmenovány zákazy v odstavci (1) **Zakazuje se prodávat nebo podávat alkoholické nápoje a) osobám mladším 18 let, b) na všech akcích určených osobám mladším 18 let, c) osobám zjevně ovlivněným alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, d) ve zdravotnických zařízeních, e) v prostředích výlučně určených pro vnitrostátní hromadnou dopravu osob s výjimkou železničních jídelních vozů, palub letadel a určených prostor plavidel veřejné lodní dopravy, f) na sportovních akcích, s výjimkou výčepního piva s extraktem původní mladiny do 10 hmotnostních procent, g) ve všech typech škol a školských zařízení.** Další odstavce a paragrafy Hlavy III o omezení dostupnosti alkoholických nápojů mluví o konkrétních i obecných povinnostech a nařízeních týkajících se provozovatelů prodeje alkoholických nápojů. V zákoně č. 379/2005 Sb. jsou dále uvedena různá opatření týkající se osob, které se pod vlivem alkoholu chovají škodlivým způsobem vůči svému okolí, nebo vůči sobě samotným a opatření institucí, které jsou ve vzájemné interakci s těmito osobami. Pro ucelený pohled na tento zákon je vhodné vyjmenovat paragrafy, které se týkají těchto opatření: **Hlava IV: opatření k předcházení a mírnění škod působených tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. § 15, zákaz vstupu pro osoby, které jsou zjevně pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek. § 16, vyšetření přítomnosti alkoholu nebo jiné návykové látky. § 17, ošetření v protialkoholní a protitoxikomanické záchytné stanic. § 18, preventivní opatření. § 19, krátká intervence. § 20, typy odborné péče poskytované osobám škodlivě užívajícím tabákové výrobky, alkohol nebo jiné návykové látky a osobám na těchto látkách závislým.**[17]

O alkoholu hovoří i jiné zákony upravující společenské vztahy jako je například Zákon o provozu na pozemních komunikacích, nebo Zákoník práce, ale zde se jedná o nedodržení pravidel zákazu konzumace alkoholu před nebo během činnosti, které tyto normy upravují a sankcích z toho vyplývajících, ale ne už tak o dostupnosti a prodeji alkoholických nápojů.

Jaká je tedy ta právní ochrana před touto legální drogou? Jedná se o zákon, který má chránit před škodami působených alkoholem a jinými drogami. Alkohol působí škody. Škody vznikají jeho nadměrnou konzumací. Tyto škody jsou zejména zdravotní a společenské. Stát

má sice příjem ze spotřební daně z prodeje alkoholu, ale má zase výdaje na napravování těchto škod nebo přímo ztráty na již nenapravitelných případech. Pokud se předpisy striktně dodržují, neměly by se děti k alkoholu formou jeho prodeje vůbec dostat.

Alkohol se může prodávat na zákonem vymezených místech. Místní vyhlášky můžou upravovat místa, kde se alkohol může konzumovat a kde nesmí. Důležité je také přičíst už zmíněné zákony upravující řízení motorových vozidel a pracovněprávní vztahy, kde se alkohol vylučuje. Respekt před zákonem, strach ze ztráty řidičského oprávnění nebo zaměstnání a finanční újmy. Taky by se měl přičíst hlavně zdravý rozum jednotlivce. Všechny tyto skutečnosti nás mají ochránit před škodami působené alkoholem.

Kdokoli nad 18. let může v české republice jít do jakéhokoli obchodu s potravinami, tam si může za poměrně velmi malou částku peněz koupit alkohol v množství, které mu zaručeně přivede stav opilosti. Vzhledem k poměrně nízké ceně alkoholických nápojů tak může činit každý den, pokud má i podprůměrný příjem peněz. Může jít do jakékoliv restaurace, nebo hospodského zařízení a tam konzumovat alkohol za částku sice již vyšší, ale taky v množství které mu přivede stav opilosti. Může třeba v restauraci vypít jenom takové množství alkoholu, které nepůsobí zjevnou opilost a doma pak vypít ještě potřebné množství alkoholu k přivedení si stavu opilosti a tím neporuší žádné ustanovení zákona. Může si alkohol zakoupit v jakékoli denní i noční době. Co nestihne kvůli omezené otevírací době v obchodech a restauracích, to mu zaručeně dopřejí v non-stop barech a hernách.

Alkohol je droga a tedy působí na organismus tím, že mění stav vědomí a vnímání, zejména při prvních doušcích působí určitý slastný pocit a i když se po vystřízlivění dostavují pocity nepříjemné po stránce psychické i fyzické, protože alkohol je vlastně jed a tělo se snaží zbavit se ho, přesto se lidé ve velkém množství znovu a znovu uchylují k jeho konzumaci a to mnohdy zdraví velmi škodlivým způsobem, jak v objemu, tak v intenzitě jeho pití, nehledě na riziko závislosti na něm.

Chrání nás tedy právo v České republice před těmito škodami působené alkoholem? Chrání nás dostatečně? Člověk sám o sobě by měl být natolik rozumný, aby dokázal odhadnout riziko spojené s alkoholem, ale to, že se jedná o drogu, je velmi lákavé. Nemusíme si ji pracně vyrábět, můžeme ji koupit kdekoli a poměrně levně a je tedy legální a ta určitá omezení, která nám přinášejí zákony se dají „přežít“. I kdybychom sami o sobě neměli chuť přivozovat si ty chvilkově slastné stavy změny vědomí, tak je to přeci společenská záležitost si připít. Připít si po práci, po sportovním výkonu, při relaxaci, při oslavě čehokoli.

Zajisté, že člověka samého chrání před nadměrným pitím alkoholu hlavně jeho vlastní rozum a všichni nechtějí pít stále a neomezeně, ale když chtějí, mají k tomu poměrně neomezující podmínky a vždycky se najdou jedinci, kteří podlehnou „kouzlu“ alkoholu natrvalo a těm, co si svůj chladný rozum zachovávají a drží si alkohol v relativně bezpečném odstupu od každodenních potřeb a alkoholické dýchánky berou jenom jakési výlety do jinak vnímaného světa, může alkohol z dlouhodobějšího hlediska pro jejich zdraví, a taky pro společnost, přinést velké a nenapravitelné škody.

Prostřednictvím právních prostředků si Česká republika nechává dostatečně „otevřená zadní vrátka“, aby tedy prodej alkoholu byl regulován, ale zase ne moc, protože je součástí každodenního života. Tím, že si alkohol může koupit kdokoli nad 18. let a téměř kdekoli a kdykoli, tato právní ochrana před škodami způsobenými alkoholem, se stává nejspíš pouhou regulací a slovo **ochrana**, trochu pozbývá na svém významu.

Alkohol je státem povolená droga a rizika z jeho konzumace vyplývající jsou všem svéprávným lidem (podle dřívějšího označení) známa a osoby nesvéprávné jsou před škodami, které alkohol působí, prostřednictvím zákona chráněny. Před škodlivostí alkoholu by se měl tedy každý svéprávný člověk chránit sám. Stát, respektive jeho právní prostředky jsou tady od toho, aby stanovily pravidla pro dostupnost alkoholu a vytvářely podmínky, ztěžující alkoholu jeho významné postavení v tolika společenských záležitostech a v osobních životech jednotlivců. Stát by neměl umožňovat propagaci alkoholu.

Právě propagace, patří mezi ty velmi nebezpečné faktory. Lidé si z toho co je propagováno dělají jakousi morální a společensky významnou šablonu. Ministryně Stehlíková (teď už bývalá) chce omezit reklamu na alkohol v televizi. „I muži mají své dny. Heslo ze známé reklamy na fernet se z obrazovky už dávno dostalo do běžné řeči. Také proto, že reklama na alkoholický nápoj běží v televizi bez nějakého omezení ... Ministryni se nelíbí právě fakt, že se v Česku mohou reklamy na alkohol vysílat prakticky kdykoli, tedy i v době, kdy u televize sedí děti ... V některých zemích, například ve Švédsku či Švýcarsku, je reklama na alkohol zakázána úplně. A například v Polsku se spoty vybízející k nákupu lihovin nesmějí na obrazovkách objevit od šesti hodin ráno do osmi hodin večer. Nedávno zveřejněná mezinárodní studie ukázala, že reklama na alkoholické nápoje má na děti výrazný vliv. *Školáci, kteří jsou vystaveni současným reklamním a marketingovým kampaním na alkoholické nápoje, pijí alkohol o padesát procent častěji než jejich vrstevníci, kteří se s reklamou neseťkávají*, (konstatuje Tomáš Zábranský z Centra adiktologie). Děti vnímají tento typ reklamy odmalička. *Už děti ve čtvrtých třídách alkoholové reklamy dobře znají*

a dokážou na požádání citovat slogany i jména značek. Studie ukázala, že když se tyto děti dostanou do šesté třídy, podporují je reklamy v pití, (řekla autorka studie Rebecca L. Collins)“.[18]

2.2 Právní přístup k prodeji alkoholu ve Švédsku

Pro lepší náhled a pochopení nynějšího právního přístupu k alkoholu ve Švédsku je vhodné se podívat do švédské historie.

Švédsko neoplývalo vinnou révou a tak se tamější obyvatelé museli spoléhat na jiné zdroje pro výrobu alkoholu. Bylo to především obilí a med, z nichž se vyrábělo sladké pivo a medovina, obojí ochucované různými bylinami. Po výbojích na východ se Švédové v Rusku seznámili s výrobou lihovin ze surovin, které byly dostupné i v jejich zemi. V 17. a 18. století se pomocí destilace vyráběl líh ve Švédsku už zcela běžně.

Zanedlouho po rozšíření pálení lihu byla na jeho výrobu uvalena daň a roku 1648 bylo dokonce uvaleno clo na jeho vývoz. Koncem 17. století postihl zemi hladomor a tak se začalo brojit proti výrobě lihu z obilí, jelikož se ho nedostávalo pro výrobu běžných potravin. Vedle různých přísných zásahů panovníka se přidal ke kritice pijanství i jistý vědec a lékař Urban Hjärne, který svým vlivem značně přispěl k zákazu domácího pálení lihu v roce 1698. K neblahému stavu hospodářství se přidaly i mnohá válečná tažení a tak byl dále vyvíjen tlak na omezování výroby lihu.[19]

Dalo by se říct, že následující desetiletí, ba i staletí, jsou z pohledu právního, čili státních zásahů do regulace a zákazů nebo naopak liberalizace výroby a prodeje alkoholu, jakoby na jakési houpačce.

Alkohol se stal doslova politickou zbraní. Z jedné strany stát potřeboval peníze z daní na alkohol a tak byla vydávána opatření na státní monopolizaci výroby lihu, aby stát mohl kontrolovat jistý příjem do státní pokladny. Z druhé strany si královský dvůr potřeboval usmířit lid, který byl dlouhodobě sužovaný hladem a vyčerpáván válečnými konflikty. Tak za vlády jednoho panovníka docházelo k regulaci a státnímu dohledu nad výrobou alkoholu a rázem po vystřídání jiným panovníkem a změnou politiky docházelo k liberalizaci a restitucím palíren bývalými vlastníky.

Během této doby, bavíme-li se přibližně o době do poloviny 18. století, se stal alkohol takovou samozřejmostí v každé rodině, že k němu měli neomezený přístup naprosto všichni,

včetně dětí. Těm samotným byl dáván chleba namočený v alkoholu jako pamlsek. Podle dochovaných statistik byla v tomto období ve Švédsku desetkrát větší dětská úmrtnost než například ve Francii, kde byla rozšířena konzumace vína.

Od poloviny 18. století byla vydávána nová nařízení, která měla ulevit neblahému stavu švédského hospodářství. Tato nařízení se týkala hlavně omezování osobních výdajů na různé produkty, které neměly být až tak důležité pro každodenní život, mezi něž patřil i alkohol. V roce 1756 byl opět vydán zákaz na veškeré pálení lihu. I přes zákaz se odhaduje, že bylo spotřebováno obrovské množství obilí na výrobu destilátů. Uvádí se až 250 tisíc tun.

Jelikož se alkohol používal jako důležitá surovina pro výrobu střelného prachu, byly budovány královské palírny. Netrvalo dlouho a už v roce 1776 se první alkohol z těchto palíren objevil ve Stockholmu v tamních nálevnách. Nezůstalo jenom u toho. Současně došlo k nařízení propagace královského alkoholu i v jiných provinciích. Docházelo až k nešetřnému drancování lesů, aby se získalo palivové dříví pro královské palírny. Nastala paradoxní situace, kdy stát chtěl nadále udržovat monopol nad výrobou a prodejem alkoholu, ale přitom vyráběl jeho neúměrné množství, které bylo umístěno ve skladech. Vznesla se obrovská kritika na danou situaci a tak byla v roce 1787 opět domácí výroba lihu povolena.

Počátkem 19. století, kdy bylo právo pálit lihoviny posunuto na úroveň práva každého občana a toto bylo politicky posvěceno, byl alkohol k dostání téměř všude. Okamžitě se to odrazilo na neskutečné spotřebě, která v roce 1820 dosáhla až 45 litrů lihovin na osobu za rok, což je přibližně devítinásobek současného množství.

Vznik a aktivity různých proti alkoholních hnutí nebo hnutí za umírněnost pití nedaly na sebe dlouho čekat. Reakce byla přirozená. Spotřeba alkoholu přerostla v neúnosnou míru a aktivity proti tomuto nešvaru začaly přinášet první ovoce. Od poloviny 19. století se obchod s alkoholem začal opět regulovat. Ztrojnásobila se daň na alkohol, místní správy měly zvýšenou pravomoc v regulaci prodeje v místech jejich působnosti a za pár let bylo domácí pálení opět zakázáno, jako už mnohokrát v minulosti. V roce 1865 vznikla *Göteborská společnost pro prodej alkoholu*, principem bylo, že tato společnost neměla být založena pro zisk, ale pro kulturnost a morální dohled nad konzumací alkoholu. Alkohol se prodával výhradně přes pult a všechny prostory musely být čisté, prosvětlené a větrané. Podobný systém se brzy z Göteborgu rozšířil do celé země. V těchto zařízeních nebyl možný prodej alkoholu osobám mladším 18 let, neprodávalo se na úvěr, osobám opilým, bezdomovcům, osobám pobírajícím sociální podporu.

Jakoby to už bylo pravidlem ve švédské společnosti, tak ani tento systém nevydržel v původní podobě dlouho. Z neziskových prodejen se brzy staly ziskové a daň z prodeje

živila jak městské rozpočty tak i stát. Boj mezi státem regulovaným monopolem a svobodným podnikáním, ale také svobodou a právem jednotlivce, probíhal nadále. *Göteborský systém* byl v roce 1905 upraven. Byl oddělen prodej přímo v zařízeních a prodej přes ulici tak, aby se opilství přesunulo z krčem domů. Souběžně s tím vrcholila agitace pro prohibici. V roce 1909 více než dva miliony lidí hlasovalo pro zákaz prodeje alkoholu ve Švédsku. Parlamentem byla ustanovena komise pro posouzení možnosti prohibice. Postupně se začaly zavádět evidence spotřeby jednotlivcům, alkoholické nápoje se podávaly pouze k jídlům aj. opatření. O přidělový systém na alkohol ke kterému všechna tato opatření vedla, se nakonec „postaraly“ problémy, které přinesla světová válka.[20]

Po válce začalo takzvané období přidělových knížek. Tento systém zajišťoval přiděl a současně evidenci prodeje alkoholu. Tuto knížku ovšem nedostal každý. Rozhodovalo společenské postavení, výše výdělku, stav majetku. Například nezaměstnaní nebo lidé se špatnou pověstí byli automaticky vyloučeni ze systému přidělu, nestali se držiteli knížek. Tato opatření samozřejmě rozdělovala společnost. Jednalo se v podstatě o jakýsi znak občanství či společenské přijatelnosti. Systému selekce, evidence a přidělu narůstal velký počet odpůrců a to nejen mezi těmi, kteří nebyli majiteli přidělových knížek, ale i mezi těmi, kteří knížku vlastnili. Poukazovalo se na nepřijatelnost systému kontroly a narušení běžných občanských svobod. Po kritice veřejnosti a nátlaku institucí zabývajících se umírněností konzumace alkoholu a rovněž i proto, aby došlo k opětovnému narovnání občanských svobod, byl tento systém zrušen. Vláda ustanovila nový výbor, který měl připravit nový systém a použít jiné prostředky k řízení prodeje alkoholu v zemi.

Přídělový systém sice snížil spotřebu alkoholu ve Švédsku, ale stále byl růst spotřeby vyšší, než v jiných západoevropských zemích. Po druhé světové válce se hledaly jiné možnosti a vycházelo se z pozitivních zkušeností z předcházejícího systému. Snahou bylo odstranit výjimečnost alkoholu z povědomí společnosti a také zásadní ochrana mládeže před jeho zneužíváním. Rozběhla se také kampaň proti snížení podílu lihovin na celkové spotřebě alkoholu s tím, že bylo více protěžováno víno, které nebylo tolik nebezpečné. Kampaň byla úspěšná. V roce 1958 se snížil podíl lihovin na celkové spotřebě alkoholu v zemi a tento trend pokračoval až do začátku 60. let, ale potom nastal opětovný návrat k oblíbě lihovin. Hledala se různá opatření, která by vedla ke snižování lihovin na celkové spotřebě. V obchodech Systembolaget, které vznikly po zrušení přidělových knížek a byly to obchody kontrolované státem, se vydávaly průkazy, díky kterým se náhodně i cíleně kontrolovala

totožnost kupujících. Zvýšila se daň na lihoviny a byla zahájena informační kampaň upozorňující na nebezpečnost alkoholu.

Do poloviny 70. let spotřeba alkoholu ještě stoupala, ale v roce 1976 byl už zaznamenán pokles. V témže období rovněž vrcholil boj proti glorifikaci alkoholu tím, že se prodejny Systembolaget přesunuly z ústraní do center měst mezi ostatní obchody. Proběhla rovněž i jejich modernizace a zvýšil se sortiment prodávaných alkoholických nápojů. Mělo to příznivý vliv na kultivovanost konzumace alkoholu, zvýšení výživy a změny životního stylu.[21]

Dnešní právní pohled na alkohol se ve švédské společnosti o něco posunul od 70. let 20. století, ale nikterak zásadně jako tomu bývalo dříve v historii švédského státu. Jedná se spíše o uplatňování zkušeností z minulosti s trendem přizpůsobování se nynějším požadavkům švédské veřejnosti, aktuálnímu stavu spotřeby alkoholu, ale také ohledu na právní předpisy Evropské unie.

Tedy jak to ve Švédsku, co se právních prostředků a alkoholu týče, funguje nyní? Mluví se o takzvané částečné prohibici. Jediný, kdo může prodávat alkoholické nápoje, které mají více než 3,5 % alkoholu je už zmíněný státní monopol Systembolaget. Tato společnost není vytvořena za účelem tvorby zisku. Alkoholické nápoje jsou zde velmi drahé ve srovnání s cenami alkoholu v České republice, ale i jinými evropskými zeměmi. Tyto vysoké ceny jsou zapříčiněny vysokým zdaněním alkoholu ve Švédsku. V obchodech Systembolaget zákazníci nejsou odrazováni od kupování alkoholických nápojů, ale ani zde není alkohol nijak propagován. Státním zájmem je co nejnižší konzumace lihovin a tak je v těchto obchodech široký výběr kvalitních světových vín, které jsou mnohem méně zdaněny než destiláty. Obchodů Systembolaget je v zemi asi 400 a jejich otevírací doba je ve všední dny od 10 do 18 hodin. Tyto obchody jsou ve větších městech. Na venkově tento řetězec státní obchodů doplňují zelináři, kteří přebrali tuto roli jakožto státní zakázku. Těchto obchodů je ve Švédsku asi 580. Večer a o víkendech můžou švédové koupit v samoobsluhách a u benzinových pump pouze pivo s obsahem alkoholu do 3,5 %.[22]

Panování státního monopolu se rovněž projevuje i v restauracích, kde jsou vysoké ceny piva a vína, jelikož majitelé těchto zařízení musejí nakupovat alkohol také v Systembolaget jako individuální spotřebitel.[23]

Švédové mají možnost koupit alkohol i v zahraničí pro vlastní spotřebu. Můžou si jej nechat dovést, ale musí tak učinit přes státní monopol Systembolaget a nemohou si vybrat ani vlastního dopravce a dovozce. Děje se to tak, že pokud jednotlivec sám nevycestuje do zahraničí, má zákaz dovozu alkoholických nápojů do Švédska a Systembolaget má za povinnost spotřebiteli dodat jakýkoliv alkoholický nápoj o který si požádá. Žadatel (spotřebitel) musí hradit náklady spojené s dovozem a Systembolaget proti tomuto dovozu nesmí mít žádné námitky. Švédové si tedy klidně můžou dovézt omezené množství alkoholu i osobně, ovšem pro vlastní spotřebu.

Věková hranice pro prodej alkoholických nápojů ve Švédsku je 20 let a to platí samozřejmě i pro dovoz alkoholu ze zahraničí. Když přijdou do obchodu Systembolaget nakoupit alkohol dva lidé spolu, musí oba předložit průkazy totožnosti, jelikož švédský zákon předpokládá, že alkohol budou konzumovat spolu.[24]

Na evropské poměry tvrdá švédská politika vůči alkoholu musela mnohé slevit po vstupu Švédska do Evropské unie v roce 1995, jako třeba osobní bezcelní dovoz omezeného množství alkoholu, vydání licencí na prodej alkoholu i pro už zmiňované obchody se zeleninou a tak padly i čtyři dosavadní monopoly na vývoz, dovoz, velkoobchod a výrobu lihu. Spoustu restriktivních výjimek si země uchovala a to zejména státní dohled nad prodejem alkoholu. Nemůžeme si ovšem myslet, že tento dohled je vše zachraňující a veškerý problém řešící. Státní pokladna dochází o velké částky peněz. Až kolem 18. milionů litrů alkoholu si Švédové legálně dováží. A to nemluvě o obcházení restriktivních státních norem nelegálním dovozem alkoholu a domácím pálením.[25]

Celková čísla o spotřebě alkoholu ve Švédsku jsou pak poněkud zkreslená. To se samozřejmě děje i v jiných zemích se zbožím podléhajícím spotřební dani jako je alkohol, ale onen státní dohled ve Švédsku je přeci jenom více umocňujícím prvkem ve větší četnosti a způsobu nelegálního obstarávání alkoholu.

Specifickým problémem v omezování volného pohybu zboží a také pohledu na osobní práva jednotlivců je ve vztahu k Evropské unii a naopak.

„Podle Evropského soudního dvora jsou totiž omezení, která Švédům brání dovážet alkohol proti základním svobodám Unie“.[26]

„Švédsko své výjimky z pravidel volného obchodu v rámci EU zdůvodňuje ohledem na veřejné zdraví a zájmem chránit mládež“.[27]

Podle švédského zákona se tedy nejspíš jedná o opravdovou ochranu proti škodlivosti alkoholu. Jde vlastně také o nastavení pravidel ve vztahu k alkoholu jakožto nebezpečné látce tak, jako je tomu v České republice. Ovšem zřetelněji je zde posunutý prvek z osobní odpovědnosti člověka za své chování na odpovědnost kolektivní. Je to stát, který tento prvek převzal. Pohlédneme-li na zkušenosti s tímto fenoménem do švédské historie, není se nejspíš čemu divit. Ovšem co se politiky, ekonomiky a práva týče, nic není navždy statické. Sbližování s normami Evropské unie přináší nové změny a tyto změny zase přináší nové důsledky.

2.3 Přístup české společnosti k alkoholu

Přístup české společnosti k alkoholu se dá označit jako benevolentní, tolerantní. Určitě ne všichni by s tímto názorem souhlasili, ale většina zřejmě ano. Obsahy nákupních košíků v supermarketech, exkurze po restauracích, hospodách nebo barech (a to klidně i ve všední dny) a hlavně statistiky spotřeby alkoholu mluví za vše.

„Češi patří podle posledních výzkumů Eurostatu k největším pijákům v Evropské unii. Česká republika tak zaujímá čtvrtou pozici za Lucemburskem, Irskem a Portugalskem. Průměrný Čech dle statistik ročně vypije deset a půl litru čistého alkoholu“.[28]

S odvoláním na statistické údaje se jedná o vzestupný trend ve spotřebě alkoholu. Je tedy zřejmé, že alkohol je stále samozřejmější a běžnější součástí života v české společnosti.

V českých zemích stoupla spotřeba alkoholu až trojnásobně v porovnání s obdobím první republiky.

Údaje z poslední doby jsou celkem vypovídající, když během pouhých osmi let od roku 2000 do roku 2007 vzrostla spotřeba až o půl litru čistého lihu na osobu a to na 10,4 litru za rok.

Jednou týdně pije nějaký alkoholický nápoj téměř polovina dospělých Čechů a denně pije alkohol sedm procent populace.

Co se týče druhů alkoholických nápojů, tak Češi tradičně nejvíce holdují pivu, tedy mužská populace, zatímco ženy preferují víno. Celková roční spotřeba včetně kojenců se pak dělí na 170 litrů piva, 19 litrů vína a 8 litrů lihovin.[29]

Zdá se, že tyto statistické údaje zatím nikoho moc neznepokojují. Ne, že by se tu a tam nevyskytl nějaký článek v novinách nebo v televizi neběžel nějaký pořad na téma problémy s návykovými látkami, tedy i s alkoholem. No a třeba právě v tu chvíli na jiném více sledovaném programu běží reklama na osvěžující pivo nebo lihovinu, která neodlučitelně spojuje přátele a bez níž by nebyla ta správná atmosféra a zábava. Média rovněž rády upozorňují na nějaký ten exces známé osobnosti způsobený pod vlivem alkoholu. Veřejnost tyhle zprávy vyhledává pro zábavu i pro to, aby se mohla pohoršovat nad chováním mediálně známých lidí. Téměř nikdo se ale nepohoršuje nad tím co tyhle excesy způsobuje a nad jeho snadnou dostupností, nad alkoholem.

Společnost to zkrátka bere tak jak je to. Ovšem statistické údaje vypovídají o tom, že nejde jenom tak o nějaká čísla, ale ony i něco přeci znamenají. Takovým údajům musí přeci odpovídat i mnoho opilých lidí, často opilých nebo alespoň každodenně konzumujících třeba „jenom“ do stavu určité podnapilosti.

Podstatný podíl na tolerantním postoji společnosti vůči alkoholu mají české tradice. Česká republika je zemí piva. Snad v žádné jiné zemi na světě není tak běžné jít na pivo nebo spíše na několik piv. V jiných, řekněme taky „pivařských“ zemích se rovněž chodí na pivo, je to součástí odpočinku a odreagování, ale ve většině případů je to na jedno až dvě piva a nebo snad i na více piv, ovšem běžné je nechat to spíše na víkend. V České společnosti je celkem rozšířené jít na pivo i několikrát týdně a většinou to není jenom na jedno až dvě. Rovněž i sporty, které jsou v České republice tradiční, jako je lední hokej nebo fotbal, jsou spojovány s tradičním pivem. Buď se jedná přímo o sponzorování klubů, což se děje i jinde ve světě nebo sponzorování sportovních událostí, což také není jenom českou specialitou, ale Češi slyší právě na to spojení oné tradice. A co je tradiční, je tolerováno, i kdyby to nebylo třeba zdraví prospěšné. Rovněž mají svoje tradice i víno a destiláty z ovoce, ale to není záležitost celostátní, spíše jenom regionální.

Problémem každé společnosti, která by snad chtěla změnit postoj vůči určitému neblahému vývoji jako je tomu příkladně u růstu spotřeby alkoholu, je vypěstování nových nebo změněných návyků u té části populace, která se teprve formuje a přebírá postoje společnosti, tedy u dětí. Ale přesně toto se nejspíš neděje.

Ministryně Stehlíková (dnes už bývalá) konzultuje problém ohledně dětí a alkoholu s poslancem Šťastným, který je předkladatelem novely zákona upravujícího danou problematiku. „*V posledních letech patří naše země mezi státy s největším nárůstem otrav alkoholem u dětí,*“ připomíná poslanec. „Měnit by se však podle ministryně Stehlíkové neměly jen zákony. Vysoké procento opíjejících se dětí je zaviněné celkově tolerantním postojem Čechů k alkoholu“.[30]

Dále ministryně Stehlíková v téže debatě připomíná, že děti dostávají alkohol velmi často od rodičů a tak začíná jejich vztah k alkoholu do budoucna a také návyk na toleranci rodičů k tomuto vztahu. Ministryně ještě uvádí, že o škodlivosti alkoholu by se děti měly mnohem více učit ve školách.

Zajisté je dobře, že alespoň někteří politici jsou v této problematice aktivní, ale politici by měli být také více směřováni tlakem veřejného mínění i když se tomu mnohdy na naší politické scéně neděje. Česká veřejnost žádný velký tlak na řešení a předcházení problémů se zneužíváním alkoholu nevyvíjí.

2.4 Přístup švédské společnosti k alkoholu

Přístup švédské společnosti k alkoholu je odlišný než je tomu v českém prostředí. Zatímco v České republice je to už zmiňovaný benevolentní přístup s jakousi podvědomou, moc neřešící, téměř každodenní samozřejmostí, tak ve Švédsku se jedná o mnohem více vnímaný, vědomí zaměstnávající zvláštní vztah.

Švédové si vypěstovali vztah k alkoholu ovlivněný švédskou neblahou zkušeností s touto látkou v minulosti. Dnes současně souhlasně i vzdorovitě vůči státnímu monopolu, který přebral řízení nad jejich interakcí s alkoholem.

V čem tento pro mnohé evropské země tak trochu fenomén spočívá? Jak už bylo zmíněno, ve Švédsku se alkohol nad 3,5 % jeho obsahu v nápoji prodává výhradně v obchodech státního monopolu nebo restauracích. Tento systém zapříčinil určité zvláštní charakteristiky chování švédské veřejnosti ve vztahu k nákupu a konzumaci alkoholu.

Většina konzumentů se na pití alkoholu doslova systematicky připravuje. Je zvykem vše naplánovat, domluvit, zařídit a potom si alkoholovou párty užít. Spontánně se takové akce nepořádají.

Odráží se zde jakási švédská disciplinovanost v tom, že průměrný pracující, který se oddává zábavě formou alkoholických dýchánek vše plánuje až na pátek a sobotu a přes týden se věnuje pouze svým pracovním a jiným povinnostem. Nákup alkoholických nápojů v obchodech Systembolaget je poměrně zajímavým zážitkem. Dalo by se to přirovnat k jakémusi každotýdennímu rituálu či obřadu.

Zákazníci tohoto typu ochodu se chovají přeci jenom jinak než v běžných obchodech. Jejich chování je poněkud nervózní a stydlivé. Vyhýbají se vzájemným pohledům a přitom zkoumají, jestli se nemůžou střetnout s některým ze svých známých, kolegou z práce či sousedem. Kdo totiž vstoupí do tohoto specializovaného obchodu s alkoholem, je už podvědomě oceňován. Přitom se jedná o jakýsi paradox, protože zde nakupuje většina Švédů. Nikdo se ani na ulici nechlubí v jakém obchodě že to právě nakupoval. V prodejnách Systembolaget si Švédové odmítají brát igelitové tašky s tímto nápisem nebo je celé zastrčí do předem připravených jiných tašek, aby neprozrazovali obsah svého nákupu.

Švédové rovněž neradi popíjejí na veřejnosti, ani tam kde je to povoleno, tedy v restauracích. Proto se většina alkoholických párty odehrává doma v uzavřené společnosti. Na malém městě jsou večer během týdne ulice téměř prázdné, ale v pátek a v sobotu lze zaznamenat zvýšený pouliční ruch, to když se mnozí přesouvají s obtěžkanými taškami plnými alkoholického moku někam ke svým přátelům na dojednanou párty.

Jak už bylo v jedné z předchozích podkapitol uvedeno, Švédové si alkohol neopatřují jenom nákupem v obchodech Systembolaget. Také si jej legálně v omezeném množství a to osobně, dovážejí ze zahraničí nebo pořádají hromadné víkendové zájezdy do zemí, kde nefunguje státní monopol na prodej alkoholu a zdanění tohoto zboží je tam podstatně nižší. Účelem těchto zájezdů jsou víkendové pitky a mnohdy to bývá jediný způsob zábavy jejich účastníků.

Tak trochu národním sportem se stalo obcházení restriktivních švédských zákonů nelegálním dovozem alkoholu do země. Děje se tak mnohdy právě ve spojení s víkendovým vycestováním za alkoholickou zábavou a návratem do země s různě ukrytými lahvami levně nakoupeného alkoholu. Odhaduje se, že přibližně stejné množství, které se nelegálně přiveze do země, se také vypálí v domácích nelegálních palírnách. Celkové množství konzumovaného alkoholu ve Švédsku pocházejícího z nelegálních zdrojů, se odhaduje až na desetinu veškeré spotřeby v zemi.[31]

Takže poněkud prudérní vtaž Švédů k alkoholu, kdy až cudně skrývají svůj stále pozitivní vztah k tomuto produktu a přitom jsou si vědomi hrozícího nebezpečí, které by

mohlo vyplynout z uvolnění trhu s tímto zbožím, vyvolává smíšené pocity v nich samotných a navenek působí jakoby trochu zmateně či nepochopitelně.

2.5. Dílčí závěr

V této kapitole jsem se snažil popsat a označit ony nejvýraznější rozdíly obou zemí v právním i společenském přístupu vůči alkoholu.

Popis právního prostředí v těchto zemích jsem pojal poněkud rozdílně s tím vědomím, že obecné právní povědomí v České republice ve vztahu k alkoholu je všem nebo alespoň většině občanů známo a tak jsem se zaměřil na konkrétní zákon, který pojednává o ochraně obyvatel vůči škodlivosti alkoholu a na některé reálné důsledky právního vědomí v této oblasti. Upozornil jsem na možné konkrétní následky stávající ochrany proti nebezpečným vlivům alkoholu.

Právní prostředí ve Švédsku jsem se pokusil popsat spíše z hlediska historického vývoje ve vztahu k alkoholu. Snažil jsem se upozornit na tamější neblahou zkušenost s tímto fenoménem a na důsledky vyplývající z této zkušeností do dnešní doby.

Pokud existují rozdílné právní pohledy na prodej a konzumaci alkoholických nápojů v obou zemích, musí nutně existovat i rozdílné pohledy společenské, které jsou navíc ovlivněny odlišným geografickým umístěním obou zemí, ale taky do určité míry odlišným historickým a kulturním prostředím. Nejvýraznější rozdíly v těchto pohledech, jsem se zde pokusil uvést pro možnost srovnání.

3. Sociálně patologický jev – alkoholismus

Patologický jev je cosi, co je škodlivé, chorobné, narušující přirozený rozvoj organismu nebo společnosti nebo obojího. Mluvíme-li zde o alkoholu, tak právě s touto látkou se pojí velké riziko šíření patologických projevů. Dochází ke vzniku alkoholismu.

„Alkoholismus je běžně chápán jako nadměrná či pravidelná konzumace alkoholických nápojů spojená s nebezpečím návykového chování, jako druh sociální deviace, resp. sociálně patologický jev s negativním dopadem na jedince, rodinu a společnost“.[32]

Alkoholismus vzniká v prostředí normálního, společensky akceptovaného pití alkoholu. Roste-li spotřeba alkoholu ve společnosti, přiměřeně s tím roste i množství problémů a závažnosti poškození v populaci.[33]

Na vzniku alkoholismu se můžou podílet děděné genetické informace, které samy o sobě nevyvolávají zneužívání a závislost na alkoholu, ale předávají se jimi dispozice ke vzniku tohoto škodlivého jednání u člověka. Alkoholikem se člověk nerodí, ale může se jím stát v průběhu života. Velmi výraznou roli zde proto hraje prostředí ve kterém postižený jedinec žije. Nejedná se jenom o konkrétní místa kde je příležitost k pití, ale mnohem závažnější je sociální prostředí, lidé, kteří postiženého člověka obklopují, jejich postoje k alkoholu a míra jejich vlivu na takového jedince.

Vznik alkoholismu má několik stádií vývoje než přejde do patologické, čili škodlivé formy. Každý alkoholik dříve než se jím stal, musel vypít svoji první skleničku a dost možná mu ani nechutnala, ale poprvé se seznámil s účinky alkoholu na stav svého vědomí a prožívání. Postupně musí nutně docházet k častějším intoxikacím organismu. Čím je tato opilost častější a dávky alkoholu vyšší, tím si celé tělo a především centrální nervový systém přivyká na to, že alkohol je součástí jeho fungování.[34]

Jedná-li se u jedince o závislost na alkoholu, musí být naplněny některé znaky v průběhu trvání alespoň 12 měsíců. Zcela jasným identifikačním znakem je craving nebo-li bažení po alkoholu a evidentní zhoršení v sebeovládání v interakci s alkoholem. Pokud se jedná o škodlivé užívání, dochází k duševnímu nebo tělesnému poškození, vzniklému důsledkem nadměrného pití alkoholu, ale bez symptomů závislosti.[35]

3.1 Míra výskytu alkoholismu v České republice

Právní prostředky, prostřednictvím kterých stát působí účinně či méně účinně vůči zcela nekontrolovatelnému zneužívání alkoholu, už byly vzpomenuty a tak je potřeba uvést i základní údaje o oněch škodlivých následcích vzniklých vlivem alkoholu v obou zemích.

Jak to tedy vypadá v České republice? Pro připomenutí, spotřeba čistého alkoholu za rok na každého obyvatele činí více než 10 litrů. O závislých na alkoholu a škodlivě užívajících tuto látku neexistují zcela přesné údaje. Existuje více důvodů, proč nejsou počty takto ohrožených lidí přesně vyčísleny.

Jedním z důvodů je třeba malá informovanost o závislosti a její léčbě. Dále pak, ne zcela dostatečná síť ambulantních zařízení zaměřených na tento problém, dlouhé čekací doby v lůžkových zařízeních nebo různé ekonomické důvody jako například znevýhodnění v pracovní oblasti, ušlý zisk atd. V roce 2005 bylo evidováno 27 400 osob léčených ambulantně s diagnózou nějakých problémů s alkoholem. Tento počet je ovšem pouhým zlomkem závislých nebo škodlivě užívajících alkohol.

Nějaká přesnější data přeci jenom existují. V České republice, jakož i v mnoha jiných zemích na světě bylo realizováno šetření na základě dotazníku AUDIT, kde jsou respondenti kladeny otázky týkající se vztahu k alkoholu. Dotazovaný může získat na základě odpovědí 0 až 40 bodů, přičemž více než 20 bodů svědčí o vážném problému vysoké pravděpodobnosti závislosti na alkoholu. Věk respondentů byl v rozmezí 18 – 64 let. Výsledky odhalily až 2 % populace se symptomem závislosti, která vyžaduje odbornou pomoc. Jedná se tedy přibližně až o 140 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel. Škodlivým způsobem konzumuje alkohol až celá pětina, tedy okolo 1,3 milionu obyvatel v ekonomicky aktivním věku. I tyto výsledky jsou spíše na dolní hranici počtu obyvatel ohrožených těmito problémy. Musíme vzít v úvahu, že i když se jednalo o anonymní dotazník, přeci jenom tu byla tendence oněch dotazovaných respondentů uvádět nižší hodnoty konzumovaného alkoholu. A dalším zřetelem je i fakt, že osoby, které mají vážné problémy s alkoholem, se většinou odmítají účastnit takového šetření.[36]

Zajímavými údaji z nedávné minulosti jsou hodnoty spotřeby alkoholu v České republice, respektive v Československu v závislosti na dramatických událostech, kterými země procházela. Tak v roce 1960 to bylo necelých 6 litrů spotřeby čistého alkoholu na jednoho obyvatele. Během šedesátých let se spotřeba sice pomalu zvyšovala až téměř

k 7 litrům, ale jenom od roku 1968 do roku 1970 se zvýšila spotřeba až na 8 litrů. V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let se hodnoty měnily mezi 8 a 9 litry s tím, že ke konci osmdesátých let se spotřeba usadila spíše na 8 litrech, ale hned od roku 1989 a začátkem let devadesátých se hodnota spotřeby vyšplhala až na devět a půl litru a trend pozvolného zvyšování spotřeby alkoholu se drží až dodneška na nynější hodnoty.[37]

Osudové události této země mají tedy neblahý vliv na vzestup alkoholismu, může se to jevit jako jakýsi paradox nebo snad přirozená podpora kladných emocí ještě něčím vnějším, tedy alkoholem. Ovšem kladné emoce opadanou nebo je vystřídá zklamání, ale vysoká spotřeba alkoholu zůstává.

3.2 Míra výskytu alkoholismu ve Švédsku

Jsou už tedy známy problémy Švédů s alkoholem v minulosti a jejich dlouhý a vytrvalý boj s tímto fenoménem. Není divu, že alkoholismus je pojem, který zde bude více citlivějším tématem než kdekoliv jinde. Tato větší přichylnost k alkoholu je do značné míry dána i geografickou polohou Švédska. Dlouhé noci a ráz krajiny, která se jeví přeci jenom pustá a neobydlená, působí depresivněji než jižnější části Evropy.

Usilovná snaha vyloučit alkohol z každodenního života Švédů se do značné míry sice zúročila a svědčí o tom i statistiky spotřeby alkoholu a stavu zdraví obyvatel, ale v jejich podvědomí alkohol jakožto fenomén či jakýsi démon stále zůstává. Není společensky únosné pít během týdne, kultivovanost a disciplinovanost tohoto národa se jeví v tomto ohledu velmi pozitivně, ale o víkendech, je démon zvaný alkohol opět dostihne.

V roce 1998, tedy pouhé jedno desetiletí nazpět, vykazovaly statistiky spotřeby čistého alkoholu 4,9 litru na obyvatele. V roce 2001 se už objevuje spotřeba 6,9 litru, ovšem v tomto případě se jedná o obyvatele nad 15 let věku a tak se dá mluvit ještě o přijatelném výsledku s porovnáním hodnot jiných zemí včetně České republiky, kde bylo toto číslo mnohem vyšší než-li ve Švédsku. Ovšem vzestupný trend je zde již patrný. Na stoupající spotřebě se značně podílí významné uvolnění restrikcí na dovoz alkoholu a určité snížení jeho zdanění. To všechno nastalo jako nutný krok po vstupu Švédska do Evropské unie, uvolňování výjimek v oblasti volného pohybu zboží a jiná opatření v této oblasti. Negativním stavem pro Švédy je přímá úměrnost mezi dostupností alkoholu a mírou spotřeby, ale také rychlostí jejího nárůstu. Projevuje se zde onen zvláštní švédský fenomén ve vztahu

k alkoholu. Další statistické údaje o tom vypovídají. V letech 2003 – 2007 se značně zvýšil počet alkoholiků a obzvláště varovný je nárůst u žen. Během pouhých pěti let vzrostl počet alkoholiček z 65.000 na 100.000. U mužů je nárůst sice nižší, ze 135.000 v roce 2003 na 165.000 v roce 2007, ale přesto je toto číslo rovněž varovné. Nezanedbatelný není ani počet těch, kteří jsou přijímáni do odvykacích center. Ročně se to týká 12.500 žen a asi 29.000 mužů.

„Myslím, že to umí jak Češi tak Švédi, zlískat se do němoty, v tom není rozdíl.“ To jsou slova lékařky z České republiky, která už několik let pracuje ve Švédsku a má zkušenosti z ARO v obou zemích. Přidává rovněž několik statistických údajů k této problematice z let 2004 až 2005, kdy 15% mužů a 8% žen udalo vysokou spotřebu alkoholu a 35% mužů a 25% žen ve věku 16 – 29 let přiznalo rizikové chování v požívání alkoholu tím, že se pravidelně opíjejí do němoty. Opět stoupá i úmrtnost způsobená alkoholem a to především u osob starších 65 let.

Nárůst alkoholismu je také zřetelněji vidět i v jiných souvislostech kde se projevují důsledky škodlivého pití, jako je nárůst dopravních nehod, sebevražd a páchání násilí pod vlivem alkoholu. U žen středního věku je nárůst alkoholismu dosti enormní, až se v této souvislosti hovoří o úplné změně konzumní kultury, kde popíjení alkoholu zaujímá v jejich sociálním životě velmi významné místo.[38]

Vzhledem k tomuto obrazu švédské společnosti se zdá, že si alkohol hledá opět své obdivovatele ve všech věkových skupinách.

3.3 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se pokusil upozornit na to, co je výsledkem škodlivého působení alkoholu. I když alkohol dokáže zabít okamžitě a nebo díky jeho vlivu při okamžité intoxikaci organismu můžou vzniknout nebezpečné skutečnosti, které způsobí smrt nebo vážná zranění, přesto jsou jeho nejpočetnějšími oběťmi ti, co jej konzumují příliš často a to většinou ve vysokých dávkách. Tito lidé jsou postiženi alkoholismem. V obou zemích existují více či méně přesné statistiky, které ovšem dostatečně ukazují na rozsah škod způsobených alkoholem na obyvatelstvu. Uvedl jsem zde nejzákladnější statistické údaje o takto postižených lidech ve Švédsku a v České republice.

4. Prevence a řešení

Možnost užití prevence určitě existuje v jakémkoli neuváženém lidském jednání, mezi které můžeme zařadit i nepřiměřené zneužívání alkoholu. Ze zkušeností víme, že právě prevence je mnohem účinnější a levnější řešení problémů všeobecně a řešení sociálně patologického jevu alkoholismu nevyjímaje. Existuje mnoho možností jak dosáhnout poměrně významného úspěchu prostřednictvím prevence.

Jednou z těchto možností je osvěta, informovanost o problému, poukázání na důsledky zanedbání, čerpání ze zkušeností. Důležitým faktorem je motivace. V tomto případě je určitě nejvyšší motivací vlastní zdraví. Může to být třeba i nabídka alternativních možností využití volného času, široké spektrum relaxace pro pocit uvolnění, emocionálního vyžití a jiných příjemných prožitků, které lidé vyhledávají právě prostřednictvím alkoholu jakožto jakousi náhražkou, přesněji řečeno drogou.

K prevenci může samozřejmě sloužit i právo. Většinou se na právo pohlíží jako na represivní opatření, kdy už všechny ostatní pokusy selhaly. Ale právě tuto represivní vlastnost práva lze využít jako preventivní opatření. Všechny právní normy, které mohou omezovat třeba reklamu na alkohol, věk kupujícího, místa prodeje a cenu alkoholu nebo nařízení důsledné kontroly všech těchto opatření, nařízení už zmíněné osvěty ohledně alkoholu a to nejlépe už v rámci výchovy a vzdělávání nejmladší generace. Tak přesně tyto možnosti práva lze využít jako prevence ke snížení růstu alkoholismu.

Řešení problému alkoholismu není ovšem snadnou záležitostí. Změnou několika právních norem, rozjezdem programů na osvětu o alkoholismu nebo vytvořením podmínek pro činnosti podporující motivačním způsobem zájem o své vlastní zdraví a zdraví našich dětí by vše mohlo jenom začít, ale cesta za vypořádáním se s nárůstem tohoto negativního jevu bude (bude-li to společnost vůbec chtít) dlouhá.

Změnit návyky lidí, třeba i s poukázáním na neblahé důsledky nezměněného lidského počínání, není nikdy jednoduché. Tradice, způsob trávení volného času a způsob relaxace, racionálně nevyhodnocené dlouhodobé dopady na zdraví i ekonomiku a jiné atributy nekontrolovatelné zvýšené konzumace alkoholu vyžadují propracovanou koncepci řešení tohoto sociálně patologického jevu.

4.1 Možnosti prevence

Když je prevence tak účinná v řešení problémového lidského chování, v čem tedy spočívá její síla? „Cílem primární prevence je předcházet nemoci, předtím než vznikne. Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale ještě předtím, než nemoc způsobila poškození“.[39]

Jelikož se v těchto zamyšleních pohybujeme v oblasti škodlivého působení alkoholu, mluvíme tedy o tom, že cílem primární prevence je vůbec předcházet konzumaci alkoholu, nezískat návyky k jeho užívání nebo tyto návyky alespoň oddálit do pozdějšího dospělejšího věku jednotlivce, kdy už je riziko závislosti nebo škodlivého užívání přeci jenom nižší, případně je organismus více odolnější proti těmto nebezpečným vlivům.[40]

V českém prostředí je mnoho možností jak využít různé prvky prevence. To už vyplývá z toho, že v České republice je už zmiňovaný benevolentnější přístup k alkoholu. Je zde prostor pro využití zkušeností z jiných vyspělých zemí s poukázáním na výsledky aplikace prevence. Z druhé strany není jednoduché, nebo snad i možné, všechny zkušenosti importované ze zahraničí užít v českém prostředí. Pro každou zemi nebo oblast platí respekt ke kultuře, tradicím, politické a veřejné vůli či mínění.

Příkladnou jinou zemí s bohatými zkušenostmi s prevencí může být právě Švédsko. Švédové mají opačný přístup k alkoholu oproti české benevolentnosti, ale mají také své specifické problémy v této oblasti. Upuštěním od mnohých dobře fungujících opatření se možné problémy mohou prohloubit. Může-li se zdát, že Švédové dosáhli vrcholu v restriktivních opatřeních a ještě vyšším opatřením by byla úplná prohibice, tak právě změny v legislativě po vstupu Švédska do Evropské unie vypovídají o opaku.

Neomezené možnosti v každém prostředí, tedy i ve švédském, má prevence prostřednictvím osvěty.

Prevence není všelék, ale svůj nezanedbatelný význam má v jakémkoliv, byť i mírně rozdílném právním prostředí a Švédsko i Českou republiku nevyjímaje.

Co konkrétně lze vlastně uskutečnit? Jak už bylo řečeno, především zamezit nebo omezit přístup k alkoholu, to je cílem celého vzniklého problému. Právní prostředky mají tuto moc, tedy vytvořit rámec legislativních opatření, která omezí dostupnost alkoholu a přesto, že je alkohol legální drogou, mělo by být vytvořeno takové právní prostředí a takové obecné povědomí, že alkohol je především na prvním místě drogou a až potom dostupnou

potravinou. V primární prevenci ve Švédsku a České republice i s přihlédnutím na již zmíněné kulturní, historické a geografické odlišnosti nalezneme rozdíly. Tato různá opatření zapracovaná v právních systémech obou zemí jsou již popsána v předešlých kapitolách. Ovšem v kapitole, která se zabývá možnostmi prevence je namístě si základní body těchto opatření připomenout.

Mají-li právní prostředky svým působením dosáhnout znatelného efektu, měly by být nasměrovány tak, aby byla dosažena vyšší prodejní cena alkoholických nápojů a to především u nápojů s vysokým obsahem alkoholu. Posunutí věkové hranice směrem nahoru pro konzumenty a osoby kupující alkohol. Striktní státní dohled nad prodejem alkoholických nápojů. Prosazení zákazu prodeje, ale i konzumace alkoholu na nevhodných místech, v objektech a při různých činnostech, akcích a podobně, aby nedocházelo k jeho propagaci.

Ve společnosti, která je nastavena jako proalkoholní, tedy tolerující, akceptující alkohol jako legální drogu, je zásadní snížení touhy po jeho účincích. Tady přichází na řadu podpora projektů o zdravém způsobu života a změny životního stylu. Široce otevřená finanční, legislativní i morální podpora organizacím, jednotlivcům, skupinám zabývajících se vytvářením a organizováním takových činností. Rovněž i podpora organizacím, jejichž činnost je zaměřena na rizikové skupiny obyvatel. Ústavům, které se starají už o prevenci sekundární tak, aby existoval dostatečný počet těchto ústavů, ale především, aby tyto ústavy byly obsazeny odborně proškoleným personálem a specialisty na problematiku alkoholismu pro dosažení efektivních výsledků s minimálním procentem recidivy.

Prevence před škodlivým působením alkoholu ve společnosti má velmi blízko k možnostem celkového řešení tohoto fenoménu, v mnohém se s ním také kryje a o tom bude řeč v následující kapitole.

4.2. Řešení problému

Jak lze dosáhnout efektivního řešení problému nadměrného zneužívání alkoholu a účinného snížení škod plynoucích z takového počínání?

Z předešlé kapitoly už víme, že mocným nástrojem je prevence za použití všech nástrojů, tedy právních prostředků, osvěty a všemožnou podporou subjektů zabývajících se tímto problémem.

Z obecného hlediska, jde o to, vyváženým způsobem rozdělit všechny vynaložené síly a prostředky potřebné k dosažení efektivnosti, za podmínek dostatečné míry svobody při rozhodování každého dospělého člověka v otázce užívání této legální drogy.

V podmínkách české společnosti a českého právního prostředí by se asi jen těžko zaváděly prvky prohibice jak je známe z historie i současnosti švédského státu. Za prvé, v českém prostředí nikdy neprobíhala taková devastace obyvatelstva alkoholem jako ve Švédsku a také asi díky geografické poloze a tradicím, nebylo české obyvatelstvo nikdy tolik ohrožováno ničivými účinky destilátů, jelikož nejrozšířenějším konzumovaným nápojem v českém státě bylo a je pivo s mnohem nižším obsahem alkoholu než je tomu u destilátů. Trendy se však mění a podíl lihovin v české společnosti stoupá díky větší oblibě míchaných nápojů, ale i cenové dostupnosti.

Rozhodně, účinným prostředkem je zvýšení ceny alkoholických nápojů s vyšším obsahem alkoholu, ale rovněž i omezení jejich dostupnosti, jako třeba běžný sortiment v každém obchodě s potravinami. Jenom to, že by konzumenti lihovin museli nakupovat ve specializovaných obchodech za vyšší cenu a v restauracích a hospodách by panák taky nestál stejně jako nealkoholický nápoj, nejednalo by se o žádnou prohibici švédského typu, ale ze švédských zkušeností částečně vycházející opatření. Dostupnost alkoholických nápojů by byla zachována, ale už by se nejednalo o samozřejmost, jako nakoupit běžné potraviny a na celkové spotřebě alkoholu by se to zajisté projeвило.

O zvýšení věku osob kupujících a konzumujících alkohol se v České republice snad ani neuvažuje, ale alespoň k zamyšlení nad možnou změnou by mohlo dojít právě u nápojů s vyšším obsahem alkoholu.

Státní dohled nad prodejem alkoholu typu švédského monopolu Systembolaget je v českém prostředí téměř nemyslitelný a z hlediska korupčních tlaků a omezování svobody jednotlivce v jeho volbě prodávajícího a omezování volného pohybu zboží, není ani vhodný. V nedávné době došlo alespoň ke kolkování nápojů s vyšším obsahem alkoholu a tak bylo částečně zabráněno pašování a ilegální výrobě těchto nápojů.

Široký prostor v českém prostředí má propagace zdravého životního stylu bez nutnosti navozování si pohody, přátelství či uklidnění pomocí alkoholu a tady je naopak i přímá narážka na omezení propagace, tedy reklamy na alkohol. Zmizí-li alkohol z televizních obrazovek v době kdy se na televizi mohou dívat ještě děti nebo zmizí-li reklama na alkohol z masových sportovních a jiných akcí, rovněž by měl být zaznamenán pozitivní efekt ve snížení poptávky po tomto zboží a hlavně se omezí povědomí o alkoholu u dětí a mladistvých.

Svoji úspěšnou roli v boji proti následkům alkoholismu bude stále ve větší míře sehrávat činnost sociálních pracovníků, tedy i sociálních pedagogů. Působení sociálního

pedagoga má velmi široký záběr. Díky jeho vlivu na jednotlivce a sociální skupiny se nabízí celé spektrum působnosti prevence, od primární až po sekundární.

Práce sociálního pedagoga sleduje vztah výchovy a prostředí, zaměřuje se na všechny věkové kategorie, pomáhá vyrovnat se ohroženým skupinám i jednotlivcům s neblahými sociálními jevy, stará se o pedagogiku volného času. Vůbec, jeho funkce se opírá o mnoho vědních disciplín. Prostor a sociální skupiny kde se sociální pedagog pohybuje patří právě mezi rizikové. Alkoholismus se zde vyskytuje ve vysoké míře. Uplatnění zde nachází poradenství poskytované osobám u nichž už nemoc propukla, ale také osvětová a preventivní činnost cílená na malé konkrétní skupiny. Dále je důležitá pomoc při organizaci jejich volného času a motivovat k činnostem, které vedou ke zdravějšímu způsobu života bez alkoholu. Pedagogickou činností prohlubovat touhu po vzdělání, podpořit vnímání pro lepší rozpoznávání a identifikování působnosti závadových skupin během celé socializace u osob žijících v sociálně rizikovém prostředí.

Důležitým posláním sociálního pedagoga je sbírání dat, získaných právě z prostředí, které je nejrizikovější pro vznik sociálně patologických jevů. Díky této činnosti může sociální pedagogika vycházet z širokého vzorku ohrožených respondentů a erudovaným způsobem přispět k analýze těchto škodlivých jevů.

Poradenskou, osvětovou a pomocnou činností se samozřejmě zabývají organizace, hnutí a dobrovolníci i ve Švédsku.

Na rozdíl od České republiky, Švédové neřeší možnost takových preventivních, legislativních a ochranných opatření, které zde byly v dosti obsáhlé podobě uplatňovány již dříve, ale pohlíží spíše na ochabování vlivu těchto prvků a důsledků plynoucích z těchto změn ve švédské společnosti.

Současná švédská politika vůči alkoholu je jakýmsi kompromisem mezi dlouhodobým uplatňováním tvrdých švédských restrikcí a liberálnějším přístupem. Vše se děje v souladu s plány Evropské unie k celkovému snižování škodlivých následků alkoholu. Stálé výhrady směrem ke švédské alkoholové politice tady ovšem existují a to vůči zákazu dovozu alkoholických nápojů jednotlivci a proti monopolu prodejen. Evropská unie argumentuje tím, že to nejsou přiměřená opatření ke snižování škodlivých následků alkoholu. Švédským protiargumentem je zase prohlášení, že alkohol není obyčejným zbožím a je tedy nutné striktně kontrolovat jeho prodej.[41]

Stále více se objevují hlasy, že nízká spotřeba alkoholu ve Švédsku existuje pouze na papíře a ve skutečnosti díky nelegálně dovezenému alkoholu ze zahraničí, domácímu pálení a pořádání víkendových alkoholických zájezdů trajekty po Baltském moři či do zemí s nižšími cenami této komodity, se zvyšuje spotřeba alkoholu ve Švédsku na evropský průměr. Kritika tohoto vývoje přichází zevnitř švédské společnosti a snáší se na hlavy zákonodárců, kteří neměly dobře fungující systém omezující spotřebu alkoholu tak snadno pouštět z ruky.

Švédská veřejnost se pochopitelně nepohoršuje nad nějakými statistickými údaji o spotřebě alkoholu, ale kritika se vznáší z důvodu zřetelných důsledků uvolněné alkoholové politiky. Ovšem že, statistické údaje o nárůstu dopravních nehod a násilí páchaného pod vlivem alkoholu nebo zvýšení počtu sebevražd a úmrtí jako následku škodlivého působení alkoholu, to už švédské veřejnosti lhostejné není.[42]

Společnost je spíše rozdělena. Starší generace volá po pozastavení uvolňování restriktivní švédské politiky vůči alkoholu a mladší generace nebo spíše ta nejmladší dospělá a dospívající generace, volá po dalším uvolňování až na standard většiny evropských zemí. Mladí lidé si samozřejmě tolik neuvědomují možné důsledky snadnější dostupnosti alkoholu. Starší generace vychází z historické zkušenosti a již viditelných následků uvolňování přísných pravidel.

Ovšem kdo ví, Švédsko je vyspělá kultivovaná země a možná hledá svoji novou identitu ve vztahu k alkoholu.

Nakolik je fenomén alkohol stále aktuální ve švédské politice, o tom vypovídá i program z oblasti zdraví pro švédské předsednictví Evropské unie. Švédskou prioritou je zde zejména prevence z hlediska spotřeby alkoholu a alkoholem působených škod.[43]

4.3 Dílčí závěr

V této kapitole jsem shrnul možnosti preventivních opatření v boji proti rozmáhající se nadměrné konzumaci alkoholu. Nepokoušel jsem se již o konkretizaci právních a jiných prostředků, které mohou být nebo již jsou řešením neutěšené situace zvyšující se spotřeby alkoholu v obou srovnávaných zemích, jelikož mnohé již bylo naznačeno a popsáno v předcházejících kapitolách. Pokusil jsem se pouze nastínit dané možnosti stávajících situací v České republice a Švédsku.

Závěr

Cílem této práce mělo být nalezení odpovědi na otázku zda-li a případně jaké jsou možnosti a meze řešení sociální patologie právními prostředky. Konkrétně zde byl stanovený cíl srovnání míry vlivu těchto prostředků vůči škodlivému působení alkoholu a to ve dvou zemích, tedy v České republice a ve Švédsku. Toto srovnání se nabízelo pro odlišný přístup těchto dvou zemí v právním i veřejném prostředí vůči alkoholu.

K jakým výsledkům a zjištěním tato práce vlastně dospěla? Tedy, alkohol byl a neustále je fenoménem v mnoha zemích světa. Budeme-li se držet zjištění pocházejících ze srovnávaných zemí, v tomto případě České republiky a Švédska, dojdeme k výsledku, že alkohol hraje významnou roli v životech obyvatel, ale i ve fungování právních prostředí, jejich přizpůsobování se stávající situaci a neustálému vývoji v této oblasti.

V téhle práci jsem dospěl k zjištění, či spíše k potvrzení, že rozdílné uplatňování práva v obou zemích vede k poznatku o významném vlivu právních prostředků v boji se škodlivostí alkoholu. Zdá se, že hypotéza o možnostech řešení sociální patologie právními prostředky se potvrdila, ale její meze jsou ohraničené nebo spíše podmíněné.

O co se jedná? Víme, že v České republice přistupuje veřejnost k alkoholu poměrně benevolentně a právní prostředí vůči alkoholu zde působí přiměřeně nutně, vzhledem k potřebné ochraně a vymezení alkoholu jakožto legální drogy. I když v českém prostředí, kromě občasných výkyvů v určitých politicky vyhrocených obdobích, nejsou známy vážnější devastující účinky alkoholu, spotřeba díky velké míře dostupnosti stále roste a patří mezi nejvyšší v Evropě.

Oproti tomu Švédové měli neblahé zkušenosti s alkoholem v minulosti a tak se pustili do tvrdého boje proti devastujícím účinkům této látky. K tomuto boji začali využívat především právní prostředky, jako nástroj ke značnému omezení prodeje, dovozu i konzumace alkoholu. Veřejnost zůstavovala trochu rozpolcená v názorech vůči těmto opatřením.

Na jednu stranu zde převládaly pozitivní pocity z faktického omezení vlivu alkoholu na jejich životy, ale z druhé strany se obyvatelé snažili o různé obcházení zákonů. Přesto, výsledek ve formě relativně nízké spotřeby alkoholu poukázal na efektivnost těchto právních opatření.

Už víme, že po vstupu Švédska do Evropské unie se mnohá z těchto opatření musela omezit a hned se to začalo projevovat na zvýšené spotřebě alkoholu.

V čem tedy spočívají ony meze právních prostředků a čím jsou podmíněny? Omezeny jsou především nějakou hranicí a mírou svobody jednotlivce. Jeho vlastní odpovědností za své zdraví a jeho svobodné volby ve vztahu vůči alkoholu. Podmíněnost těchto opatření tkví v tom, že pokud mají být účinky právních prostředků co možná nejefektivnější, musí zcela nutně spolupracovat s možnostmi prevence, osvěty a vůbec všemi prostoupenými prvky vzdělávání a výchovy. Sociální pedagogika zde má možnost širokého pole působnosti.

Jsem si vědom, že tato práce mohla být více obohacena přesnějšími informacemi, přinejmenším ze švédského prostředí, ale mnoho pramenů a zdrojů těchto informací jsem našel pouze v psané formě v anglickém jazyce. Jelikož moje znalost tohoto jazyka je do jisté míry omezena, netroufal jsem si tyto informace použít.

Mým názorem je, že podrobnější, erudovanější studium a zpracování tohoto tématu skýtá možnost nalézt mnoho hlubších a konkrétnějších odpovědí na danou problematiku.

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou, jak můžou právní prostředky ovlivnit řešení sociální patologie, konkrétně řešení problému nadměrné spotřeby alkoholu a výskytu patologického jevu alkoholismu ve společnosti. Práce je zaměřena na srovnání právního prostředí České republiky a Švédska v ohledu přístupu k alkoholu.

V úvodu této práce jsou popsány dějiny lidské společnosti ve vztahu k alkoholu. Jsou zde připomenuty některé právní zásahy různých zemí zaměřené na boj proti škodám vzniklým působením alkoholu.

Následující kapitola pojednává o právním přístupu a přístupu veřejnosti vůči alkoholu v konkrétně srovnávaných zemích, tedy v České republice a ve Švédsku.

Další kapitola se zabývá mírou výskytu škodlivého užívání alkoholu a výskytu patologického jevu alkoholismu v obou srovnávaných zemích.

V poslední kapitole jsou nastíněny možnosti prevence a řešení daného problému pro obě srovnávané země. Jsou zde rovněž shrnuty výsledky a efektivnost dosavadních právních opatření v boji proti škodlivosti alkoholu. Rovněž je zde připomenuto i veřejné mínění obyvatel obou zemí v tomto směru.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá možnostmi právních prostředků v řešení sociálně patologického jevu alkoholismu a škodlivého užívání alkoholu. Jsou zde popsána a srovnána dvě odlišná právní a společenská prostředí postihující přístup k alkoholu. Jedná se o prostředí v České republice a prostředí ve Švédsku.

Tato bakalářská práce je členěna do čtyř kapitol, přičemž první kapitola se zabývá vzájemnou interakcí lidstva a alkoholu v historii, druhá kapitola je zaměřena na popsání právního a společenského prostředí obou srovnávaných zemí, ve třetí kapitole je popsán výskyt negativních vlivů působených alkoholem v obou zemích a ve čtvrté kapitole je nastíněno možné řešení, prevence a dosavadní výsledky popisované problematiky.

Klíčová slova:

alkohol, alkoholismus, právní prostředky, sociální patologie, Česká republika, Švédsko

Annotation

This bachelor thesis concerns the abilities of law resources in resolving social pathologic phenomenon of alcoholism and harmful alcohol abuse. There are two different law and social environments prosecuting the access to the alcohol described and compared. These are the environment in the Czech Republic and in Sweden.

This bachelor thesis is divided into four chapters, the first chapter concerns mutual interaction of the mankind and the alcohol in the history, the second chapter is focused on description of law and social environments of both compared countries, the third chapter describes the occurrence of negative influences caused by the alcohol in both countries and in the fourth chapter there is proposed possible solution, prevention and existing results of described problems.

Keywords:

alcohol, alcoholism, law resources, social pathology, Czech Republic, Sweden

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.
2. GRIFFITH, Edwards. *Záhadná molekula*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, ISBN 80-7106-696-6.
3. HOSEK Jan. *Sám proti alkoholu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998, ISBN 80-7169-624-2.
4. KVAPILÍK, J., Svobodová, A. a kolektiv. *Člověk a alkohol*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1985, ISBN 08-091-85.
5. MEČÍŘ, Jan. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990, ISBN 08-005-90.
6. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 1. vyd. Praha: portál, 2000, ISBN 80-7178-432-X.
7. JILČÍK, T., Plšková, A., Zapletal, L. *Sociální patologie*. IMS Brno, 2005.
8. Mladá fronta DNES, 20. srpna 2008.
9. <http://www.destillo.cz/michane-napoje/zpravy/z-historie-alkoholu-i-staroveke-civilizace> [29.10.2008].
10. <http://www.destillo.cz/michane-napoje/zpravy/z-historie-alkoholu-ii-dokonceni-staroveku> [29.10.2008].
11. <http://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.htm> [7.11.2008].
12. <http://www.severskelisty.cz/tradice/trad0055.htm> [10.11.2008].
13. <http://www.severskelisty.sk/tradice/trad0056.htm> [15.11.2008].
14. <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0105.htm> [8.12.2008].
15. <http://svedsko.skandinavie.cz/clanek.html?id=231> [19.12.2008].
16. <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/evropske-penize/clanek.phtml?id=439982> [4.1.2009].
17. <http://www.parlamentniservis.cz/787.html> [4.1.2009].
18. <http://svedsko.skandinavie.cz/clanek.html?id=903> [12.1.2009].
19. http://ekonomika.idnes.cz/unie-chce-svedum-zpristupnit-alkohol-d8f-/ekonomika.asp?c=A070605_102945_destilaty_maf [16.1.2009].
20. <http://www.novinky.cz/domaci/159362-video-cesi-se-v-evropske-unii-propili-na-predni-pricky.html> [22.1.2009].

21. <http://www.novinky.cz/domaci/157724-cesi-piji-jako-duhy-kazdy-rocne-uz-10-4-litru-lihu.html> [22.1.2009].
22. <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0178.htm> [28.1.2009].
23. <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0143.htm> [28.1.2009].
24. <http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0516.htm> [10.2.2009].
25. <http://www.prvnikrok.cz/detail-clanek.php?clanek=1121> [25.2.2009].
26. http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=182 [9.3.2009].
27. <http://lenkakatila.bloguje.cz/508254-svedove-a-alkohol.php> [9.3.2009].
28. http://www.drogy.net/clanek/alkoholismus-mezi-svedskymi-zenami-v-posledni-dobe-prudce-roste_2008_09_01.html [9.3.2009].
29. <http://czpres.mzcr.cz/Pages/121-Priprava-spolecneho-18mesicniho-programu---cast-zdravi.html> [9.3.2009].

Odkazový aparát

- [1] Griffith, Edwards. Záhadná molekula. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 5. ISBN 80-7106-696-6.
- [2] Kvapilík, J., Svobodová, A. a kolektiv. Člověk a alkohol. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1985, s. 30 – 31. ISBN 08-091-85.
- [3] <http://www.destillo.cz/michane-napoj/zpravy/z-historie-alkoholu-i-staroveke-civilizace> [29.10.2008].
- <http://www.destillo.cz/michane-napoj/zpravy/z-historie-alkoholu-ii-dokonceni-staroveku> [29.10.2008].
- [4] Griffith Edwards. Záhadná molekula. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 10 – 13. ISBN 80-7106-696-6.
- [5] tamtéž, s. 38.
- [6] tamtéž, s. 42.
- [7] tamtéž, s. 42 – 48.
- [8] tamtéž, s. 73.
- [9] tamtéž, s. 73 – 84.
- [10] tamtéž, s. 42.
- [11] tamtéž, s. 43 – 44.
- [12] tamtéž, s. 46.
- [13] tamtéž, s. 49.
- [14] tamtéž, s. 85.
- [15] tamtéž, s. 187.
- [16] Mečtář, Jan. Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990, s. 26 -28. ISBN 08-005-90.
- [17] Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.
- [18] Mladá fronta DNES, 20. srpna 2008, A3 s.
- [19] <http://www.severskelisty.cz/tradice/trad0035.htm> [7.11.2008].
- [20] <http://www.severskelisty.cz/tradice/trad0055.htm> [10.11.2008].
- [21] <http://www.severskelisty.sk/tradice/trad0056.htm> [15.11.2008].
- [22] <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0105.htm> [8.12.2008].
- [23] <http://svedsko.skandinavie.cz/clanek.html?id=231> [19.12.2008].

- [24] <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/evropske-penize/clanek.phtml?id=439982>
[4.1.2009].
<http://www.parlamentniservis.cz/787.html> [4.1.2009].
- [25] <http://svedsko.skandinavie.cz/clanek.html?id=903> [12.1.2009].
- [26] http://ekonomika.idnes.cz/unie-chce-svedum-zpristupnit-alkohol-d8f-ekonomika.asp?c=A070605_102945_destilaty_maf [16.1.2009].
- [27] <http://www.parlamentniservis.cz/787.html> [4.1.2009].
- [28] <http://www.novinky.cz/domaci/159362-video-cesi-se-v-evropske-unii-propili-na-predni-pricky.html> [22.1.2009].
- [29] tamtéž, [22.1.2009].
<http://www.novinky.cz/domaci/157724-cesi-piji-jako-duhy-kazdy-rocne-uz-10-4-litru-lihu.html> [22.1.2009].
- [30] Mladá fronta DNES, 20. srpna 2008, A3 s.
- [31] <http://svedsko.skandinavie.cz/clanek.html?id=903> [12.1.2009].
<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0178.htm> [28.1.2009].
<http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0143.htm> [28.1.2009].
- [32] Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. Sociální patologie. IMS Brno, 2005, s. 29.
- [33] tamtéž, s. 29.
- [34] Hosek Jan. Sám proti alkoholu. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998, s. 11. ISBN 80-7169-624-2.
- [35] <http://www.prvnikrok.cz/detail-clanek.php?clanek=1121> [25.2.2009].
- [36] tamtéž, [25.2.2009].
- [37] Hosek Jan. Sám proti alkoholu. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998, s. 22 - 23. ISBN 80-7169-624-2.
- [38] <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0105.htm> [8.12.2008].
http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=182 [9.3.2009].
<http://lenkakatila.bloguje.cz/508254-svedove-a-alkohol.php> [9.3.2009].
http://www.drogy.net/clanek/alkoholismus-mez-i-svedskymi-zenami-v-posledni-dobe-prudce-roste_2008_09_01.html [9.3.2009].
- [39] Nešpor, Karel. Návykové chování a závislost. 1. vyd. Praha: portál, 2000, s. 133. ISBN 80-7178-432-X
- [40] tamtéž s. 133 – 134.
- [41] <http://www.parlamentniservis.cz/787.html> [4.1.2009].
<http://www.severskelisty.sk/tradice/trad0056.htm> [15.11.2008].

<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0516.htm> [10.2.2009].

[42] <http://www.severskelisty.cz/kaleido/kale0105.htm> [8.12.2008].

[http://www.drogy.net/clanek/alkoholismus-mezi-svedskymi-zenami-v-posledni-dobe-prudce-
roste_2008_09_01.html](http://www.drogy.net/clanek/alkoholismus-mezi-svedskymi-zenami-v-posledni-dobe-prudce-
roste_2008_09_01.html) [9.3.2009].

[43] [http://czpres.mzcr.cz/Pages/121-Priprava-spolecneho-18mesicniho-programu---cast-
zdravi.html](http://czpres.mzcr.cz/Pages/121-Priprava-spolecneho-18mesicniho-programu---cast-
zdravi.html) [9.3.2009].